

Tonga

**LAO KI HE SINO'I PA'ANGA 'A TONGA KI
HE FELIULIUAKI 'O E 'EA 2021**

Lao Fika 5 'o e 2021

LAO KI HE SINO'I PA'ANGA 'A TONGA KI HE FELIULIUAKI 'O E 'EA 2021

Fokotu'utu'u 'o e Ngaahi Kupu

Kupu

KONGA I - TALATEU 5

1	Hingoa nounou	5
2	'Uhinga'i Lea	6
3	Ha'i 'e he Lao 'a e Kalauni	9
4	Fokotu'u 'a e Sino'i Pa'anga ki he Feliuliuaki 'o e 'Ea	9
5	Ngaahi taumu'a 'o e Sino'i Pa'anga.....	9
6	Minisitā 'oku ne tokangaekina	9

KONGA II – FANONGONONGO 'O E NGAahi MAHU'INGA 'ULUAKI FAKAFONUAKI KI HE FELIULIUAKI 'O E 'EA 10

7	Ngaahi mahu'inga 'uluaki fakafonua ki he feliuliuaki 'o e 'ea.....	10
---	--	----

KONGA III – PULE'I 'O E SINO'I PA'ANGA 10

8	Fokotu'u 'o e Komiti Pule.....	10
9	Ngaahi ngafa mo e ngaahi fatongia 'o e Komiti Pule	11
10	Ngaahi mafai	12
11	Ngaahi fakataha mo e tokolahi fe'unga.....	12
12	Fepaki 'o e kaunga	13

KONGA IV – SEKELITALI MO E NGAahi KOMITI NGĀUE 13

13	Sekelitali 'o e Sino'i Pa'anga	13
14	Sekelitali Fakatahataha.....	14
15	Fokotu'u 'a e Komiti 'Inivesi.....	14
16	Ngaahi taumu'a 'inivesi fakalukufua 'o e Sino'i Pa'anga.....	15

17	Ngaahi fatongia 'o e Komiti 'Inivesi	16
18	Fokotu'u 'o e Komiti Fokotu'utu'u	16
19	Ngaahi fatongia 'o e Komiti Fokotu'utu'u	17
20	Fokotu'u 'o e Komiti Fakatekinikale	18
21	Ngaahi ngafa mo e ngaahi fatongia 'o e Komiti Fakatekinikale.....	18

KONGA V – PA'ANGA **19**

22	Ngaahi koloa 'o e Sino'i Pa'anga	19
23	Ngaahi 'akauni pangikē 'o e Sino'i Pa'anga.....	20
24	Tu'utu'uni Ngāue 'Inivesi.....	21
25	Ngaahi totongi mo e ngaahi tufa.....	21
26	Pa'anga te'eki ngāue'aki ke fakafoki ki he Sino'i Pa'anga	22
27	Ngaahi fakamatala fakapa'anga.....	22
28	Ngāue faka'akauni 'oku ngāue'aki fakalukufua	23
29	'Atita fakatau'u.....	23
30	Totongi 'o e 'atita	23
31	Ngaahi tu'utu'uni fakalukufua 'oku felave'i mo e ngaahi tokoni ki he Pa'anga.....	24

KONGA VI – VAHE'I 'E HE FALE ALEA **24**

32	Vahe'i 'o e pa'anga ke tali	24
----	-----------------------------------	----

KONGA VII – TOHI KOLE KI HE FAKAPA'ANGA 'O E POLOSEKI **25**

33	Tohi kole ke fakamo'oni'i	25
34	Tohi kole ki he fakapa'anga 'o e ngāue	25
35	Siofi, sivi'i mo fakamo'oni'i.....	26

KONGA VIII – KOMITI LĀUNGA **26**

36	Fokotu'u 'o e Komiti Lāunga	26
37	Ngaahi fatongia 'o e Komiti Lāunga	27
38	Totonu ke fakahoko ha lāunga.....	27
39	Ngaahi fakataha 'a e Komiti Lāunga	28
40	Ngaahi fiema'u fakalipooti	28

KONGA IX – VAHE'I 'O E KAU 'OFISA **28**

41	Vahe'i 'o ha 'ofisa tali ui	28
42	Ngaahi mafai 'o ha 'ofisa tali ui	28
43	Fakata'e'aonga'i 'o e vahe'i	29

KONGA X – NGAahi HIA **29**

44	Ngaahi hia mo e ngaahi tautea	29
45	Ngāue hala'aki 'o e pa'anga poloseki 'e he taha fakahoko poloseki	30
46	'Ikai ke ta'ofi 'a e ngāue	30
47	Tautea 'o e kau 'ofisa tali ui	30

KONGA XI – NGAahi ME'A KEHEKEHE	31
48 Fakapulipuli.....	31
49 Ngaahi 'akauni mo e ngaahi lekooti 'o e Sino'i Pa'anga	31
50 Fakalelei 'o e ngaahi vā tamaki.....	31
51 Tau'atina fakafo'ituitui 'o e kau 'ofisa mo e kau ngāue.....	32
52 Fakangata 'o e Sino'i Pa'anga.....	32
53 Ngaahi tu'utu'uni	32
54 Tohi Fakamatala ki hono Ngāue'aki 'o e Sino'i Pa'anga ki he Feliuliaki 'o e 'Ea	32
55 Ngaahi tu'utu'uni fakataimi	33
TEPILE 1	34
NGAAHI TU'UTU'UNI 'O E FOUNGA NGĀUE 'A E KOMITI PULE	34
TEPILE 2	39
NGAAHI TU'UTU'UNI 'O E FOUNGA NGĀUE 'A E KOMITI 'INIVESI	39
TEPILE 3	43
NGAAHI TU'UTU'UNI 'O E FOUNGA NGĀUE 'A E KOMITI FOKOTU'UTU'U	43
TEPILE 4	47
NGAAHI TU'UTU'UNI 'O E FOUNGA NGĀUE 'A E KOMITI FAKATEKINIKALE	47
TEPILE 5	51
NGAAHI TU'UTU'UNI 'O E FOUNGA NGĀUE 'A E KOMITI LĀUNGA	51
TEPILE 6	54
VAHE'I 'O HA 'OFISA TALI UI	54
TEPILE 7	56
FAKATA'E'AONGA'I 'A E VAHE'I 'O HA 'OFISA TALI UI	56

LAO KI HE SINO'I PA'ANGA 'A TONGA KI HE FELIULIUKI 'O E 'EA 2021

Lao Fika 5 'o e 2021

**KO E LAO KE FOKOTU'U HA SINO'I PA'ANGA FAKAFONUA KI HE
FELIULIUKI 'O E 'EA MA'A TONGA, KE MA'U 'A E NGAHI
PA'ANGA MEI HE NGAHI MA'U'ANGA PA'ANGA FAKAFONUA MO
FAKAVAHA'APULE'ANGA PEA MO FAKAPA'ANGA 'A E NGAHI
POLOSEKI FAKAFONUA FEKAU'AKI MO E FELIULIUKI 'O E 'EA
MO HONO FAKASI'ISI' MO FAKALELEI 'A E FELIULIUKI 'O E 'EA**

‘Oku ou loto ki ai,
TUPOU VI,
‘Aho 28 ‘o ‘Okatopa 2021.

‘OKU TU’UTU’UNI ‘e he Tu’i mo e Fale Alea ‘o Tonga ‘i he Fakataha Alea ‘o e
Pule’anga ‘o pehe:

KONGA I - TALATEU

1 Hingoa nounou

‘E ui ‘a e Lao ni ko e Lao ki he Sino'i Pa'anga 'a Tonga ki he Feliuliaki 'o e 'Ea
2021.

2 'UHINGA'I LEA

'I he Lao ni, tuku kehe ka 'i ai ha 'uhinga kehe 'i hono tu'unga –

“**ofisa tali ui**” ki he ngaahi taumu'a 'o e Lao ni 'oku 'uhinga ki he —

- (a) mēmipa 'o e Komiti Pule, Komiti 'Inivesi, Sekelitali (Secretary) pe Sekelitali (Secretariat), kae 'ikai kau ki ai ha Minisitā;
- (b) taha 'oku fiema'u ke ne fakahoko ha fakamatala 'i he Lao ni ki he pa'anga 'o e Sino'i Pa'anga;
- (c) taha 'oku, fakatatau ki he Lao ni, fakafatongia'aki ia 'a hono tānaki, ma'u mai pe tufa 'a e pa'anga 'o e Sino'i Pa'anga pe ko ia 'oku ne ma'u mai pe tufa 'a e pa'anga 'o e Sino'i Pa'anga; mo e
- (d) taha 'oku fakafatongia'aki 'a hono fakatau mai, ma'u mai, tauhi pe tuku atu, pe ko e fakahoko ha fakamatala ki he, pa'anga 'o e Sino'i Pa'anga;

“**ngaahi polokalama, poloseki mo e ngāue ki he feliuliuaki 'o e 'ea kuo tali**” 'oku 'uhinga ki he ngaahi ngāue 'e ngofua ke ngaue'aki ki ai 'a e Sino'i Pa'anga pea kuo tali 'e he Komiti Pule;

“**Tonga 'oku matu'uaki**” kuo pau ke faka'uhinga'i 'o hange ko ia 'oku 'i he Tu'utu'uni Ngaue Fakafonua ki he Feliuliuaki 'o e 'Ea 'a e Potungāue, 'a ia kuo tali 'e he Kapineti;

“**Ofisi 'Atita**” 'oku 'uhinga ki he 'Ofisi 'o e 'Atita Seniale 'a Tonga;

“**Atita Seniale**” 'oku 'uhinga ki he 'Atita Seniale kuo fokotu'u 'i he Lao ki he 'Atita 'a e Pule'anga;

“**Ofisa Pule Ngāue**” 'oku 'uhinga ki he 'Ofisa Pule Ngāue 'a e Potungāue 'oku ne tokangaekina 'a e feliuliuaki 'o e 'ea;

“**Sosaieti Sivile 'a Tonga**” 'oku 'uhinga ki he kautaha makehe 'o e hingoa ko ia kuo lēsisita 'i he Lao ki he Ngaahi Sosaieti Fakakautaha;

“**feliuliuaki 'o e 'ea**” 'oku 'uhinga ki he liliu 'a e 'ea 'a ia ko e tupunga fakahangatonu pe 'ikai fakahangatonu mei he ngāue 'a e tangata 'a ia 'oku ne liliu 'a e fa'unga 'o e 'etimosifia 'o mamani 'a ia 'oku tānaki atu ki he feliuliuaki fakaenatula 'a e 'ea 'oku vakai'i 'i ha vaha'ataimi 'oku ala fakafehoanaki, 'a ia ko hono ngaahi ola 'e malava ke liliu 'e he ngaahi founa fakasi'isi'i ki he feliuliuaki 'o e 'ea mo e ngaahi ngāue fakalelei ki he feliuliuaki 'o e 'ea;

“**ngāue fakalelei ki he feliuliuaki 'o e 'ea**” 'oku 'uhinga ki he ngaahi fakakaukau fo'ou mo e ngaahi founa ke fakasi'isi'i 'aki 'a e tu'ulaveangofua 'a e ngaahi sisitemi fakaenatula mo fakaetangata ki he ngaahi uesia 'a e feliuliuaki 'o e 'ea 'a ia 'oku hoko tonu pe 'amanaki ke hoko;

“**fakasi'isi'i 'a e feliuliuaki 'o e 'ea**” 'oku 'uhinga ki he liliu fakatekinolosia mo e fakafetongi 'oku ne fakasi'isi'i 'a e ngaahi hū mai 'o e koloa mo e lahi 'o e koku ki he 'iuniti taki taha 'oku tuku atu;

“**Komiti Lāunga**” ‘oku ‘uhinga ki he Komiti Launga ki he Sino‘i Pa‘anga ki he Feliuliaki ‘o e ‘Ea ‘a ia ‘oku fokotu‘u ‘i he kupu 36;

“**Komiti Fokotu‘utu‘u**” ‘oku ‘uhinga ki he Komiti Fokotu‘utu‘u Fakafonua ki he Feliuliaki ‘o e ‘Ea ‘a ia ‘oku fokotu‘u ‘i he kupu 18;

“**kautaha tokoni**” ki he ngaahi taumu‘a ‘o e Lao ni ‘oku kau ai ‘a e lave ki ha hoa ngaue langa fakalalakaka;

“**kautaha foaki**” ‘oku ‘uhinga ki ha taha, ‘o kau ai ha sino fakanatula pe fakalao, kuo ne fakahoko ha tokoni ki he Sino‘i Pa‘anga ‘i he Lao ni;

“**ngaahi fakamatala pa‘anga**” ki he ngaahi taumu‘a ‘o e Lao ni ‘oku ‘uhinga ki he ngaahi fakamatala pa‘anga ‘oku fiema‘u ‘i he Lao ni;

“**ta‘u fakapa‘anga**” ‘oku ‘uhinga ‘i he‘ene felave‘i mo e Sino‘i Pa‘anga mo e ngaahi fakamatala pa‘anga ‘o e Sino‘i Pa‘anga, ki ha vaha‘a taimi ko e mahina ‘e 12 ‘o ngata ‘i he ‘aho 30 ‘o Sune;

“**Kāsete**” ‘oku ‘uhinga ki he Kāsete ‘a e Pule‘anga Tonga;

“**ngāue faka‘akauni ‘oku ngāue‘aki fakalukufua**” ki he ngaahi taumu‘a ‘o e Lao ni ‘oku ‘uhinga –

- (a) ki he ngaahi tu‘unga mo e ngaahi founa fakatauhitohi kuo fokotu‘u ‘e he Kautaha Fakavaha‘apule‘anga ‘o e Kau ‘Akauniteni ‘o hangē ko ia ‘oku ala ngāue‘aki ki he Pule‘anga mo e ngaahi pisinisi ‘a e pule‘anga; pe
- (b) kapau ‘oku ‘ikai ke ‘i ai ha tu‘unga pe ha founa fakatauhitohi pehē, ki he ngaahi tefito‘i tu‘utu‘uni pe ngaahi founa fakatauhitohi kuo tali ‘e he ‘Ofisa Pule Ngāue ki he Pa‘anga mo e ‘Atita Seniale;

“**Pule‘anga**” ‘oku ‘uhinga ki he Pule‘anga ‘o Tonga;

“**kautaha ‘a e Pule‘anga**” ‘oku ‘uhinga ki ha ‘ofisi, sino pe va‘a ngāue ‘a e Pule‘anga ‘o kehe ange mei ha Potungāue pe pisinisi ‘a e pule‘anga;

“**pa‘anga ‘a e Pule‘anga kuo vahe‘i**” ki he ngaahi taumu‘a ‘o e kupu 22 ‘oku ‘uhinga ki he pa‘anga kuo vahe‘i fakahangatonu ‘e he Pule‘anga ki he Sino‘i Pa‘anga pea ‘oku ‘ikai kau ki ai ‘a e pa‘anga kuo vahe‘i ‘i he patiseti lolotonga ‘a e Potungāue;

“**Komiti ‘Inivesi**” ‘oku ‘uhinga ki he Komiti ‘Inivesi ki he Sino‘i Pa‘anga ki he Feliuliaki ‘o e ‘Ea ‘a ia ‘oku fokotu‘u ‘i he kupu 15;

“**Tu‘utu‘uni Ngāue ‘Inivesi**” ‘oku ‘uhinga ki he Tu‘utu‘uni Ngāue ‘Inivesi ki he Sino‘i Pa‘anga ‘a ia kuo fokotu‘u ‘e he Komiti Pule pea tali ‘e he Kapineti ‘i he kupu 24;

“**Sekelitali Fakatahataha**” ‘oku ‘uhinga ki he Sekelitali Fakatahataha ‘oku fokotu‘u ‘i he kupu 14;

“Komiti Pule” ‘oku ‘uhinga ki he Komiti Pule ‘o e Sino‘i Pa‘anga ki he Feliuliuaki ‘o e ‘Ea ‘a ia ‘oku fokotu‘u ‘i he kupu 8;

“Minisitā” ‘oku ‘uhinga ‘i hono pule‘i ‘a e Konga I, II, III, IV, VII, VIII, IX mo e X ‘o e Lao ni, ‘oku ‘uhinga ki he Minisitā ‘oku ne tokangaekina ‘a e feliuliuaki ‘o e ‘ea pea ki hono pule‘i ‘a e Konga V mo e VI ‘oku ‘uhinga ia ki he Minisitā ‘oku ne tokangaekina ‘a e Pa‘anga;

“Potungāue” ‘oku ‘uhinga ki he Potungāue ‘oku ne tokangaekina ‘a e feliuliuaki ‘o e ‘ea;

“ngaahi mahu‘inga ‘uluaki fakafonua ki he feliuliuaki ‘o e ‘ea” ‘oku ‘uhinga ki he ngaahi taumu‘a mahu‘inga fakafonua kuo fanongonongo ‘e he Minisitā ‘i he kupu 7;

“poloseki” ‘oku ‘uhinga ki ha ngaahi ngaue ke fakahoko ‘i he taumu‘a ke tokoni pe ngaue ki he fakasi‘isi‘i mo e ngāue fakalelei ki he feliuliuaki ‘o e ‘ea;

“tohi kole poloseki” ‘oku ‘uhinga ki ha tohi kole ‘oku fakahu atu ki he Sekelitali ‘i he Konga VII;

“pa‘anga ki he poloseki” ‘oku ‘uhinga ki he sino‘i pa‘anga kuo vahe‘i pe ko e totongi ‘oku fakahoko ki ha kautaha fakahoko poloseki ‘o felave‘i mo ha tohi kole poloseki kuo ‘osi tali ‘e he Komiti Pule ‘o fakatatau ki he Lao ni;

“kautaha fakahoko poloseki” ‘oku ‘uhinga ki ha taha pe sino ‘oku foaki ki ai ‘a e fakapa‘anga ‘o e poloseki ‘o felave‘i mo ha tohi kole poloseki kuo tali ‘e he Komiti Pule ‘o fakatatau ki he Lao ni;

“pisinisi ‘a e pule‘anga” kuo pau ke ne ma‘u ‘a e ‘uhinga tatau ‘o hange ko ia ‘i he Lao ki he Ngaahi Pisinisi ‘a e Pule‘anga (Vahe 14.03);

“ofisa fakapule‘anga” ki he ngaahi taumu‘a ‘o e Lao ni ‘oku ‘uhinga ki ha taha ‘oku ngāue ‘i he ngāue fakapule‘anga ‘a Tonga ‘o fakatatau ki he Lao ki he Ngāue Fakapule‘anga (Vahe 2.11);

“Sekelitali” ‘oku ‘uhinga ki he Sekelitali ‘o e Sino‘i Pa‘anga ‘oku fokotu‘u ‘i he kupu 13;

“Komiti Ngāue Fakatekinikale” ‘oku ‘uhinga ki he Komiti Ngāue Fakatekinikale ki he Sino‘i Pa‘anga ki he Feliuliuaki ‘o e ‘Ea ‘a ia ‘oku fokotu‘u ‘i he kupu 20;

“ko e Sino‘i Pa‘anga” ‘oku ‘uhinga ki he Sino‘i Pa‘anga ki he Feliuliuaki ‘o e ‘Ea ‘oku fokotu‘u ‘i he kupu 4; mo e

“Kautaha Fefakatau‘aki mo e Ngaahi Ngāue‘anga ‘a Tonga” ‘oku ‘uhinga ki he sino ‘o e hingoa ko ia kuo lēsisita ‘i he Lao ki he Ngaahi Sosaieti Fakakautaha (Vahe 17.06).

3 Ha'i 'e he Lao 'a e Kalauni

'Oku ha'i 'e he Lao ni 'a e Kalauni.

4 Fokotu'u 'a e Sino'i Pa'anga ki he Feliuliuaki 'o e 'Ea

- (1) 'Oku fokotu'u heni 'a e Sino'i Pa'anga ki he Feliuliuaki 'o e 'Ea.
- (2) Ko e Sino'i Pa'anga, ki he ngaahi taumu'a kotoa 'o e lao 'a Tonga, 'oku fakataumu'a ko ha talasiti ngaue'ofa.
- (3) Kuo pau ko e Sino'i Pa'anga, ko 'ene Komiti Pule, ngaahi komiti ngāue mo e Sekelitali 'e feinga ke faipau ki he ngaahi tu'utu'uni mo e ngaahi tu'unga ngāue lelei taha 'o felave'i mo e ngaahi ngāue kotoa 'o e Sino'i Pa'anga.

5 Ngaahi taumu'a 'o e Sino'i Pa'anga

Koe'uhi ke a'usia ha Tonga 'oku ne matu'uaki 'a e feliuliuaki 'o e 'ea, ko e ngaahi taumu'a 'o e Sino'i Pa'anga ke –

- (a) tānaki 'a e ngaahi koloa pea tataki kinautolu ki he ngaahi ngāue, ngaahi polokalama mo e ngaahi poloseki kuo tali ki he feliuliuaki 'o e 'ea, 'a ia 'oku ne faka'ai'ai 'a e ngaahi mahu'inga 'uluaki fakafonua ki he feliuliuaki 'o e 'ea, fakafaingofua'i 'a hono fakasi'isi'i 'a e ala hoko ha fakatamaki mo langa 'a hono matu'uaki fakafonua;
- (b) pule'i 'a e pa'anga mei he ngaahi ma'u'anga pa'anga fakapule'anga, fakafu'ituitui, ngaahi faha'i mo e ongo faha'i ke fakalahi 'aki 'a e malava 'a Tonga ni ke fakalahi 'a e ngaahi mahu'inga 'uluaki fakafonua ki he feliuliuaki 'o e 'ea mo fakapapau'i 'a e tolonga fuolua 'o e Sino'i Pa'anga; mo
- (c) tokoni'i 'a Tonga ke a'usia 'a e ngaahi taumu'a 'o e Konivesio Ngāue 'a e Ngaahi Pule'anga Fakatahataha Fekau'aki mo e Feliuliuaki 'a e 'Ea, Konivesio 'a e Ngaahi Pule'anga Fakatahataha Fekau'aki mo e Fa'ahinga 'o e Me'amo'ui Kehekehe, Konivesio 'a e Ngaahi Pule'anga Fakatahataha ke Matu'uaki 'a e Kaka'a 'a e Kelekele mo e ngaahi Konivesio kehe felave'i mo e 'ea.

6 Minisitā 'oku ne tokangaekina

Kuo pau ko e Minisitā te ne tokangaekina 'a hono pule'i lelei 'a e Lao ni.

KONGA II – FANONGONONGO ‘O E NGAahi MAHU‘INGA ‘ULUAKI FAKAFONUa KI HE FELIULIUAKI ‘O E ‘EA

7 Ngaahi mahu‘inga ‘uluaki fakafonua ki he feliuliuaki ‘o e ‘ea

- (1) ‘I loto ‘i he mahina ‘e 3 mei he kamata ngāue‘aki ‘o e Lao ni, pea ke tu‘o taha pē ‘i he ta‘u ‘e 2 ‘o hokohoko atu ai, ko e Minisitā ‘i he fanongonongo ‘i he Kāsete te ne fakahā ‘a ngaahi mahu‘inga ‘uluaki fakafonua ki he fakasi‘isi‘i mo e fakalelei ki he feliuliuaki ‘o e ‘ea ‘i Tonga.
- (2) Ko e ngaahi mahu‘inga ‘uluaki fakafonua ki he feliuliuaki ‘o e ‘ea ‘oku fanongonongo ‘e he Minisitā ‘i he kupu-si‘i (1) kuo pau ke fakatatau ki he ngaahi mahu‘inga ‘uluaki fakafonua ‘oku hā ‘i he palani fakafonua lolotonga ‘oku felave‘i ki he fakasi‘isi‘i mo e fakalelei ki he feliuliuaki ‘o e ‘ea ‘a ia kuo tali ‘e he Kapineta.
- (3) ‘I he hili hono fanongonongo ‘e he Minisitā ‘a e ngaahi mahu‘inga ‘uluaki fakafonua ki he fakasi‘isi‘i mo e fakalelei ki he feliuliuaki ‘o e ‘ea, kuo pau ki he Komiti Pule ke ne, ‘o fakatatau ki he Lao ni, ma‘u, pule‘i mo tufa fakalelei ‘a e ngaahi koloa ke a‘usia ‘aki ‘a e ngaahi kaveinga mahu‘inga ko ‘eni.

KONGA III – PULE‘I ‘O E SINO‘I PA‘ANGA

8 Fokotu‘u ‘o e Komiti Pule

- (1) ‘Oku fokotu‘u heni ‘a e Komiti Pule ki he Sino‘i Pa‘anga ‘a Tonga ki he Feliuliuaki ‘o e ‘Ea ke ne tokanga‘i ‘a hono pule‘i ‘o e Sino‘i Pa‘anga pea ke a‘usia ‘a e ngaahi taumu‘a ‘oku tuku atu ‘i he kupu 5 ‘o e Lao‘ ni.
- (2) Ko e kau mēmipa ‘o e Komiti Pule ko e –
 - (a) Minisitā (sea);
 - (b) Minisitā ‘oku ne tokangaekina ‘a e Pa‘anga (tokoni sea);
 - (c) Sekelitali Pule mo e Sekelitali ki he Kapineta;
 - (d) ‘Ofisa Pule Ngaue ‘a e Potungāue;
 - (e) ‘Ofisa Pule Ngaue ‘a e Potungāue Pa‘anga;
 - (f) fakafofonga ‘e taha ‘o e sosaieti sivile, ‘a ia kuo fili ‘e he Minisitā ‘i he fokotu‘u ‘a e Sosaieti Sivile ‘a Tonga;
 - (g) fakafofonga ‘e taha ‘o e sekitoa taautaha, ‘a ia kuo fili ‘e he Minisitā ‘i he fokotu‘u atu ‘a e Kautaha Fefakatau‘aki mo e Ngaahi Ngāue‘anga ‘o Tonga; mo e
 - (h) Minisita Fonua.

- (3) 'E ngofua ki he Komiti ke nau fakakau mai ha taha kehe mei he taimi ki he taimi, ke fakahoko ha fale'i ki ha me'a 'oku lau ki ai 'a e Komiti.
- (4) Kuo pau ko e teemi 'o e fili 'o ha –
 - (a) Minisitā, 'Ofisa Pule Ngaue pe memipa 'o e ngaue fakapule'anga kuo pau ko e loloa 'o e taimi 'oku ne ngaue ai 'i he lakanga kuo fakamahino pau 'i he kupu-si'i (2)(a), (2)(b), (2)(c) mo e (2)(d); mo e
 - (b) mēmipa 'o e kautaha makehe kuo pau ko e teemi 'oku tali 'e he Minisitā, ka kuo pau he'ikai ke laka hake 'i he ta'u hokohoko 'e tolu.
- (5) Kuo pau ke tali ui mo lipooti mei he taimi ki he taimi 'a e Komiti Pule ki he Kapineti 'i he ngaahi tu'utu'uni kuo fakahoko 'e he Komiti.
- (6) Kuo pau ke hoko 'a e Talēkita ki he Feliuliuaki 'o e 'Ea ko e Sekelitali ki he Komiti Pule ka kuo pau he'ikai ke ne ma'u 'a e totonu ke fili 'o hangē ha mēmipa kakato.
- (7) Kuo pau ko e Sekelitali 'i he kupu 13, pe ko e Sekelitali Fakatahataha 'i he kupu 14, pe ko ia 'e hoko, te ne fakahoko 'a e ngaahi ngāue fakasekelitali ki he Komiti Pule.

9 Ngaahi ngafa mo e ngaahi fatongia 'o e Komiti Pule

- (1) Ko e ngaahi ngafa 'a e Komiti Pule ke –
 - (a) pule'i 'a e Sino'i Pa'anga 'o fakatatau ki he Lao ni;
 - (b) 'oatu 'a e founga fale'i tu'utu'uni ngaue fakalukufua 'o fou 'i he Minisitā ki he Kapineti 'i he ngaahi me'a felave'i mo hono fakasi'isi'i mo fakalelei ki he feliuliuaki 'o e 'ea;
 - (c) fakapapau'i 'a e ngaahi 'elia mahu'inga ke fakapa'anga 'e he Sino'i Pa'anga 'o makatu'unga 'i he ngaahi mahu'inga 'uluaki fakafonua 'a e feliuliuaki 'o e 'ea kuo fakahā 'e he Minisitā 'i he kupu 7;
 - (d) tali pe 'ikai tali 'a e ngaahi tohi kole pa'anga ki he poloseki mo e ngaahi fokotu'u atu, 'o fakatatau ki he makatu'unga kuo tu'utu'uni 'i he ngaahi tu'utu'uni 'i he Lao ni;
 - (e) tali, 'ikai tali pe tamate'i 'a hono fakamafai 'o e ngaahi kautaha ke fakahoko 'a e poloseki 'o fakatatau ki he makatu'unga kuo tu'utu'uni 'i he ngaahi tu'utu'uni 'i he Lao ni;
 - (f) tokanga'i mo tali 'a e ngaahi fakahinohino ngāue ki hono tufaki lelei 'o e Sino'i Pa'anga pea ke fakapapau'i 'ene tali ui ki hono ngāue'aki;
 - (g) fakahoko 'a e ngaahi fokotu'utu'u kotoa pē 'oku fiema'u ki he 'inivesi 'o e Sino'i Pa'anga 'o fakatatau ki he tu'utu'uni ngaue 'inivesi kuo tali 'i he kupu 24; mo
 - (h) fakahoko 'a e ngaahi me'a kotoa ko ia 'o hangē ko ia 'oku fekau'aki pe fakangofua 'a hono fakakakato 'a e ngaahi taumu'a 'o e Sino'i Pa'anga.

- (2) Ko e kau mēmipa 'o e Komiti Pule 'oku 'i ai honau fatongia mahu'inga ki he Sino'i Pa'anga pea kuo pau ke fakahoko 'enau ngaahi ngaue 'i he Lao ni –
- (a) 'i he loto lelei 'aki 'a e fakakaukau ke fakakakato 'a e ngaahi taumu'a 'o e Sino'i Pa'anga; pea
- (b) 'aki 'a e tokanga, ngāue mālohi, mo e poto'i ngāue 'e ngāue'aki 'e ha taha pisinisi fakapotopoto 'i hono pule'i 'a e ngaahi ngāue 'a e kakai kehe.

10 Ngaahi mafai

Kuo pau ke ma'u 'e he Komiti Pule 'a e mafai ke –

- (a) tali pe ta'ofi fakataimi ha poloseki;
- (b) fakafoki 'a e pa'anga ki he poloseki mei ha kaukautaha fakahoko poloseki kapau kuo 'ave ha fakamo'oni falala'anga ki he Komiti Pule ko e pa'anga ko ia kuo, pe 'oku lolotonga ngāue hala'aki 'e he kautaha fakahoko poloseki;
- (c) tali, ta'ofi fakataimi pe kaniseli hono fakamafai 'o ha kautaha fakahoko poloseki;
- (d) tamate'i ha poloseki 'o kapau 'oku fiemālie 'a e Komiti Pule ko e kautaha fakahoko poloseki kuo ne –
- (i) ngaue hala'aki pe pule hala'i 'a e pa'anga ki he poloseki; pe
- (ii) 'ikai ke fakahoko 'a e poloseki 'o fakatatau ki he fiema'u 'a e Komiti Pule; pe
- (e) ngaue'aki ha mafai kehe 'oku 'oatu 'i he Lao ni pe ha Lao kehe, ka kuo pau ko hono fakahoko 'a e ngaahi mafai 'o e Komiti Pule 'e fakatatau ia ki he makatu'unga kuo fokotu'u 'i he ngaahi tu'utu'uni 'i he Lao ni.

11 Ngaahi fakataha mo e tokolahi fe'unga

- (1) Ko e ngaahi tu'utu'uni 'o e founa ngāue 'a e Komiti Pule 'oku tuku atu ia 'i he Tepile 1 pea 'e ngofua ke fakatonotonu 'e he Komiti Pule mei he taimi ki he taimi 'o fakatatau ki he kupu-si'i (2).
- (2) Tuku kehe 'a e ngaahi me'a 'i he kupu ni, 'e ngofua ki he Komiti Pule, 'o fakatatau ki hono tali 'e he Kapineti, ke fakatonotonu 'a 'ene ngaahi tu'utu'uni 'o e founa ngāue 'i he'ene fakakaukau 'oku fe'unga ki hono fakahoko 'ene pisinisi ka –
- (a) kuo pau ke tatau 'a e ngaahi tu'utu'uni 'o e founa ngāue mo e Lao ni; pea
- (b) 'i he ngaahi me'a te ne uesia 'a e ngaahi ngaue mo e ngaahi fatongia 'o e Sekelitali, Sekelitali Fakatahataha, pe ko ha komiti ngāue 'oku fokotu'u

'i he Lao ni, 'e 'uluaki alea 'a e Komiti Pule mo e Sekelitali, Sekelitali Fakatahataha pe komiti felave'i 'o fekau'aki mo 'enau fakakaukau, ka kuo pau ke ne ma'u 'a e mafai ke fakahoko 'a e tu'utu'uni aofangatuku.

12 Fepaki 'o e kaunga

- (1) Kuo pau ki ha mēmipa 'o e Komiti Pule 'oku 'i ai, fakahangatonu pe 'ikai fakahangatonu, ha'ane kaunga fakapa'anga pe fakafō'ituitui 'i ha fa'ahinga me'a kimu'a pea fakahā kakato ha kaunga pehē ki he Komiti pea kuo pau he'ikai ke ne kau 'i hono talanoa'i 'o e me'a ko ia pe fili 'i he me'a ko ia,

Ka kuo pau ko ha kaunga pehē, 'o kapau 'e fakaha, 'e 'ikai ke ne fakata'e'aonga'i 'a e fa'ahi 'oku kaunga ki ai koe'uhi ko e taumu'a ke ma'u 'a e tokolahi fe'unga.
- (2) Kuo pau he'ikai tali 'e ha mēmipa 'o e Komiti Pule ha me'a'ofa pe lelei ma'ana, pe ko hano fakafōfonga, ki ha ni'ihī 'a ia 'oku 'i ai ha'ane ngaahi fehokotaki fakafāmilī, fakapisinisi, pe fakapa'anga, kapau ko hono tali ko ia 'e hoko ai, pe ngalingali ke hoko ai, ha holo 'i he'ene ngaue māteaki 'ikai filifilimanako ki he ngaahi fatongia 'i he Lao ni.

KONGA IV – SEKELITALI MO E NGAARI KOMITI NGĀUE

13 Sekelitali 'o e Sino'i Pa'anga

- (1) 'Oku fokotu'u heni 'a e Sekelitali ki he Sino'i Pa'anga.
- (2) Kuo pau ke kau 'i he Sekelitali 'a e kau 'ofisa fakapule'anga ko eni kuo vahe'i 'e he Minisitā mei he Potungāue –
 - (a) Talekita ki he Feliuliuaki 'o e 'Ea;
 - (b) 'Ofisa Fakatekinikale;
 - (c) 'Ofisa Pa'anga; mo
 - (d) ha 'ofisa kehe 'e ala fiema'u mei he taimi ki he taimi.
- (3) Ko e ngaahi fatongia 'o e Sekelitali ke –
 - (a) fokotu'utu'u ha ngaahi ngaue ki he feliuliuaki 'o e 'ea ke fakapapau'i 'oku fakahoko lelei 'a e ngaahi mahu'inga 'uluaki fakafonua ki he feliuliuaki 'o e 'ea;
 - (b) fakamalohi'i 'a e ivi malava fakafonua ki hono pule'i, ngaue'aki mo e siofi 'a e Sino'i Pa'anga;
 - (c) fakahoko 'a e ngaahi ngāue fakasekelitali ki he Komiti Pule mo e ngaahi komiti fakatekinikale ki hono tali mo fakahoko 'a e poloseki, kae pehe ki he poupou ki hono pule'i fakalukufua;

- (d) pule'i 'a e me'afua fakahoko ngaue, 'o kau ki ai 'a e siofi, sivi'i mo e lipooti 'i he ngaahi ngaue mo e tufaki 'o e koloa; pea
 - (e) fetu'utaki mo e kau fakahoko poloseki ke fakapapau'i ko e ngaahi fatongia fakalipooti 'o e poloseki 'oku fakakakato.
- (4) Ki he ngata'anga 'e ala lava, kuo pau ki he Sekelitali ke ne –
- (a) fakapapau'i 'oku fakahoko ha faka'ehi'ehi mei hono hiki tatau 'o e ngaahi poloseki;
 - (b) fakalahi 'a e ngaahi faingamalie ke hiki tatau ai 'a e ngaahi poloseki kuo lava lelei; mo
 - (c) fekumi mo ma'u mai ha ngaahi ma'u'anga pa'anga ki hono fakahoko 'o e ngaahi ngāue 'i he Lao ni.

14 Sekelitali Fakatahataha

- (1) Neongo 'a e kupu 13, 'e ngofua ki he Minsita, 'i he felotoi mo e Minisitā Pa'anga, ke ne fokotu'u ha Sekelitali Fakatahataha –
- (a) 'oku kau ki ai 'a e kau 'ofisa 'i he kupu 13(2) mo e kau 'ofisa kuo fokotu'u mei he Potungāue Pa'anga; mo e
 - (b) kau 'ofisa ko eni 'oku 'i he Potungāue taki taha pe fakatahataha 'i ha Potungāue 'e taha,
'a ia kuo pau ke nau ngaue fakataha koe'uhi ke fakahoko lelei 'a e ngaahi fatongia 'o e Sekelitali.
- (2) Kapau 'oku fokotu'u ha Sekelitali Fakatahataha, kuo pau ke lipooti 'a e 'ofisa taki taha ki he'ene Minisitā pē 'a'ana pea kuo pau ke tokangaekina 'e he Potungāue taki taha 'a hono fakapa'anga 'a e ngaahi vahenga 'o 'ene kau 'ofisa.
- (3) Kuo pau ke tatau pē 'a e ngaahi fatongia 'o e Sekelitali Fakatahataha mo e ngaahi fatongia 'o e Sekelitali 'a ia 'oku tuku atu 'i he kupu 13(3) mo e 13(4).

15 Fokotu'u 'a e Komiti 'Inivesi

- (1) 'Oku fokotu'u heni 'a e Komiti 'Inivesi ki he Sino'i Pa'anga ki he Feliuliuaki 'o e 'Ea.
- (2) Ko e kau memipa 'o e Komiti 'Inivesi ko e –
- (a) 'Ofisa Pule Ngāue ki he Potungāue Pa'anga (sea);
 - (b) 'Ofisa Pule Ngāue ki he Potungāue (tokoni sea); mo
 - (c) ha fakafofonga 'o e Pangikē Pule Fakafonua 'o Tonga.
- (3) Kuo pau ko e teemi 'o e fokotu'u 'o ha memipa 'a e Komiti 'Inivesi ko e loloa 'o e taimi 'oku fakahoko ngaue ai 'a e memipa 'i he lakanga ko ia 'i he kupu-si'i (2).

- (4) 'E ngofua ke fakakau mai 'e he Komiti ha taha kehe mei he taimi ki he taimi, 'o kau ai ha taha ngāue taukei fakapa'anga pe ha taha 'oku taukei 'i hono fakahoko 'a e fale'i faka'inivesi 'i ha tu'unga fakavaha'apule'anga, ke fale'i 'aki 'a e Komiti 'Inivesi 'i ha me'a 'oku lolotonga fakakaukau'i.
- (5) Kimu'a pea fakakau mai ha taha 'i he kupu-si'i (4), kuo pau ke fakahoko 'e he Komiti Pule ha ngaahi faka'eke'eke 'oku taau koe'uhi ke fakapapau'i 'oku a'usia 'e he taha ko ia 'a e ngaahi fiema'u si'isi'i taha ko 'eni –
 - (a) 'i ai ha'ane mata'itohi ma'olunga 'i he pa'anga, 'inivesi, pile pe mala'e felave'i kehe; pea
 - (b) 'i ai ha'ane taukei ngāue felave'i 'i ha fonua kei langalanga hake pe 'i he Pasifiki; pea
 - (c) 'i ai ha'ane taukei 'ikai toe si'i hifo 'i he ta'u 'e 5 'i hono fa'u, fokotu'u, pile'i pe fale'i 'i he pa'anga fakafonua; pea
 - (d) 'oku te'eki ai ke halaia ki ha hia 'i Tonga pe 'i muli.
- (6) Kuo pau ko e kau mēmipa 'o e Komiti 'Inivesi 'oku ma'u 'a e fatongia mahu'inga ki he Sino'i Pa'anga, pea 'i he taimi kotoa pē, ke fakahoko 'enau ngaahi fatongia 'i he Lao ni –
 - (a) 'i he loto ma'a 'aki ha fakakaukau ke fakakakato 'a e fatongia 'o e Sino'i Pa'anga; pea
 - (b) 'aki 'a e tokanga, ngāue mālohi, mo e potō'i ngāue 'e ngāue'aki 'e ha taha pisinisi fakapotopoto 'i hono pile'i 'a e ngaahi ngaue 'a e Komiti 'Inivesi.
- (7) Ko e Ngaahi Tu'utu'uni 'o e Founga Ngāue 'a e Komiti 'Inivesi 'oku ha atu 'i he Tepile 2.
- (8) 'E ngofua ki he Komiti 'Inivesi, 'i he loto ki ai 'a e Kapineti, ke fakatonutonu 'a 'ene Ngaahi Tu'utu'uni 'o e Founga Ngāue.
- (9) Kuo pau ke fakahoko 'e he Sekelitali 'a e ngaahi ngāue fakasekelitali ki he Komiti.

16 Ngaahi taumu'a 'inivesi fakalukufua 'o e Sino'i Pa'anga

- (1) Ko e ngaahi taumu'a fakalukufua 'o e 'inivesi ki he Sino'i Pa'anga ke –
 - (a) 'inivesi 'a e Sino'i Pa'anga 'a ia 'oku faka'atā 'e he Lao ni mo e ngaahi lao 'oku ala ngāue'aki;
 - (b) pile'i fakapotopoto 'a e ngaahi tafa'aki kotoa 'o e fakatu'utamaki felave'i mo e Sino'i Pa'anga, kau ai hono fakapapau'i ko e ngaahi koloa –
 - (i) 'oku fakafaikehekehe'i lelei; pea
 - (ii) 'oku ne ma'u ha tu'unga taau 'o e tu'unga fakapa'anga;

- (c) fakapapau'i ko ha taha 'oku tuku atu ki ai 'a e faitu'utu'uni ki he 'inivesi 'oku ne ngāue'aki 'a e anga-tonu, fakapotopoto mo e potō'i fakapalofesinale 'i hono fakakakato 'a e ngaahi ngāue 'inivesi kuo tuku atu kiate ia, pea ko e ngaahi ngāue 'o e taha ko ia 'oku tali ui kakato ki he Komiti Pule.
- (2) 'I hono tali 'e he Komiti Pule, ko e fakamatala, fale'i pe ngaahi lipooti 'oku 'omai 'e he Komiti Pule 'i he kupu ni 'e ngofua ke 'oatu ia ki he Sekelitali pea mo e Komiti Fokotu'utu'u Fakafonua ki he Feliuliaki 'o e 'Ea ke nau 'ilo ki ai.

17 Ngaahi fatongia 'o e Komiti 'Inivesi

- (1) Ko e ngaahi fatongia 'o e Komiti 'Inivesi ke –
- (a) 'o fakalahi atu ki he ngaahi taumu'a 'inivesi fakalukufua 'o e Sino'i Pa'anga 'i he kupu 16, fokotu'u mo tauhi ha tu'utu'uni ngāue 'inivesi ki he Sino'i Pa'anga;
- (b) fale'i mo lipooti ki he Komiti Pule 'i he –
- (i) ngaahi founa 'inivesi ki he Sino'i Pa'anga mo ha ngaahi liliu 'oku fiema'u ki he tu'utu'uni ngāue 'inivesi ma'ae Sino'i Pa'anga;
- (ii) ngaahi ngāue pule 'oku 'ata ki tu'a mo tali ui koe'uhi ke fakalahi 'a e fehōhoanaki, ngāue lelei mo e lavame'a 'o e Sino'i Pa'anga; mo e
- (iii) 'inivesi 'o e sino'i pa'anga; mo
- (c) siofi 'a e ngaahi me'a fakapa'anga 'o e Sino'i Pa'anga mo fakapapau'i 'a e faipau totonu ki he ngaahi fiema'u fakapa'anga, fakalipooti mo e tali ui 'a e pule'anga mo e kautaha foaki.
- (2) Kuo pau ke 'oatu 'a e tu'utu'uni ngāue 'inivesi 'o e Sino'i Pa'anga 'e he Komiti 'Inivesi ki he Komiti Pule 'i he 'aho 1 'o Tisema 'o e ta'u taki taha, ke pou pou 'i 'e he Komiti Pule 'o fakatatau ki he kupu 24(1).
- (3) Ko e tu'utu'uni ngāue 'inivesi 'o e Sino'i Pa'anga, 'o kau ki ai ha ngaahi fakatonutonu 'amui ange, kuo pau ke tali 'e he Kapineta kimu'a pea ngofua ke fakahoko 'e he Komiti 'Inivesi ha 'inivesi 'i he Lao ni.

18 Fokotu'u 'o e Komiti Fokotu'utu'u

- (1) 'Oku fokotu'u heni 'a e Komiti Fokotu'utu'u Fakafonua ki he Feliuliaki 'o e 'Ea.
- (2) Ko e kau memipa 'o e Komiti Fokotu'utu'u ko e –
- (a) 'Ofisa Pule Ngāue 'o e Potungāue (sea);
- (b) 'Ofisa Pule Ngāue 'o e Potungāue Pa'anga;

- (c) 'Ofisa Pule Ngāue 'o e Potungāue ki he Ngaahi Ngāue Fakalotofonua;
 - (d) 'Ofisa Pule Ngāue 'o e Potungāue Fonua mo e Ngaahi Koloa Fakaenatula;
 - (e) 'Ofisa Pule Ngāue 'o e Potungāue Ako mo e Ako Ngāue;
 - (f) 'Ofisa Pule Ngāue 'o e Potungāue Mo'ui;
 - (g) 'Ofisa Pule Ngāue 'o e Potungāue ki he Ngaahi Kautaha 'a e Pule'anga;
 - (h) 'Ofisa Pule Ngāue 'o e Potungāue ki he Ngoue, Me'atokoni mo e Vao'akau;
 - (i) 'Ofisa Pule Ngāue 'o e Potungāue ki he Toutai;
 - (j) 'Ofisa Pule Ngāue 'o e Potungāue ki he Ngaahi Ngāue Lalahi;
 - (k) 'Ofisa Pule Ngāue 'o e Potungāue ki he Fefakatau'aki mo e Fakalalaka Faka'ekonomika;
 - (l) 'Ofisa Pule Ngāue 'o e Potungāue ki he Takimamata;
 - (m) Sekelitali 'o e Ngaahi Ngāue Fakalotofonua;
 - (n) Fakahinohino Lao Pule;
 - (o) Talekita 'o e Sosaieti Sivile 'a Tonga; mo e
 - (p) Palesiteni 'o e Kautaha Fefakatau'aki mo e Ngaahi Ngāue'anga 'a Tonga.
- (3) 'E ngofua mei he taimi ki he taimi ke fakakau mai 'e he Komiti Fokotu'utu'u ha taha 'e toko taha pe lahi ange ki ha fakataha 'a e Komiti Fokotu'utu'u.
- (4) Ko e Ngaahi Tu'utu'uni 'o e Founa Ngāue 'a e Komiti 'oku ha atu ia 'i he Tepile 3.
- (5) 'E ngofua ki he Komiti Fokotu'utu'u, 'i he loto ki ai 'a e Kapineti, ke fakatonutonu 'a 'ene Ngaahi Tu'utu'uni 'o e Founa Ngāue.
- (6) Kuo pau ke fakahoko 'e he Sekelitali 'a e ngaahi ngāue fakasekelitali ki he Komiti.

19 Ngaahi fatongia 'o e Komiti Fokotu'utu'u

Ko e ngaahi fatongia 'o e Komiti Fokotu'utu'u ke –

- (a) fakakaukau'i 'a e ngaahi fokotu'u atu 'a e Komiti Fakatekinikale 'i he'ene ngaahi lipooti sivi'i, pea fakatatau ki he'enua ngaahi founa ngāue, 'oatu ha ngaahi fokotu'u ki he Komiti Pule ke tali pe 'ikai tali ha tohi kole poloseki;
- (b) tokanga'i mo fakapapau'i 'a e fokotu'utu'u fakafonua 'o e ngaahi ngāue kotoa, fakapule'anga pe kehe ange 'o felave'i mo e feliuliaki 'o e 'ea, ke fakapapau'i 'a hono ngāue'aki lelei mo fe'unga 'a e Sino'i Pa'anga; pea

- (c) makatu'unga 'i he ngaahi lesoni kuo ako mei ai, fakahoko ha ngaahi fokotu'u atu ki he Komiti Pule ki he founga ke fakalelei'i pe fakahoko ke toe ngāue lelei ange 'a e ngaahi founga ngāue.

20 Fokotu'u 'o e Komiti Fakatekinikale

- (1) 'Oku fokotu'u heni 'a e Komiti Fakatekinikale ki he Sino'i Pa'anga ki he Feliuliuaki 'o e 'Ea.
- (2) Kuo pau ke kau 'i he kau memipa 'o e Komiti Tekinikale 'a e kau fakafongga kuo fili 'e he ngaahi Potungāue, ngaahi kautaha mo e ngaahi sino ko eni –
- (a) Potungāue (sea);
 - (b) Potungāue Pa'anga;
 - (c) Potungāue Fonua mo e Ngaahi Koloa Fakaenatula;
 - (d) Potungāue Ako mo e Ako Ngāue;
 - (e) Potungāue Mo'ui;
 - (f) Potungāue ki he Ngaahi Ngāue Fakalotofonua;
 - (g) Potungāue ki he Ngaahi Ngāue Lalahi;
 - (h) Potungāue ki he Ngoue, Me'atokoni mo e Vao'akau and
 - (i) Potungāue ki he Toutai;
 - (j) Potungāue ki he Takimamata;
 - (k) Poate Vai 'a Tonga;
 - (l) Sosaieti Sivile 'a Tonga; mo e
 - (m) Kautaha Fefakatau'aki mo e Ngaahi Ngāue'anga 'a Tonga.
- (3) 'E ngofua ke fakakau mai 'e he Komiti Fakatekinikale ha kau fakafongga tanaki atu mei ha Potungāue pe kautaha 'a e Pule'anga, ngaahi kautaha lotu pe ni'ihi 'oku nau fakafongga'i 'a e ngaahi fiema'u 'a e komiuniti, ngaahi fiema'u 'a e kakai fefine, ngaahi fiema'u fakakomesiale, pe ha taha kehe koe'uhi ko ha'ane taukei 'ilo pe poto'i ngaue pau, ke tokoni pe fale'i ki he Komiti Fakatekinikale 'i ha ngaahi me'a pau.
- (4) Ko e Ngaahi Tu'utu'uni 'o e Founga Ngāue 'a e Komiti Fakatekinikale 'oku ha atu ia 'i he Tepile 4.
- (5) 'E ngofua ki he Komiti Fakatekinikale, 'i he loto ki ai 'a e Kapineti, ke fakatonutonu 'a 'ene Ngaahi Tu'utu'uni 'o e Founga Ngāue.
- (6) Kuo pau ke fakahoko 'e he Sekelitali 'a e ngaahi ngāue fakasekelitali ki he Komiti Fakatekinikale.

21 Ngaahi ngafa mo e ngaahi fatongia 'o e Komiti Fakatekinikale

Ko e ngaahi ngafa 'o e Kulupu Fakatekinikale ko hono –

- (a) sivi'i 'a e ngaahi tohi kole poloseki 'oku ma'u 'e he Sekelitali 'i he Konga VII pea mo sivi'i 'a e ngaahi tohi kole 'i he'ene taau, malava ke fakahoko mo tolonga;
- (b) teuteu'i 'a e ngaahi lipooti 'o e sivi ma'ae Komiti Fokotu'utu'u, 'oatu 'a e ngaahi fokotu'u atu ki hono tali pe 'ikai tali 'o e tohi kole poloseki; pea
- (c) makatu'unga 'i he ngaahi lesoni kuo ako mei ai, fakahoko ha ngaahi fokotu'u atu ki he Komiti Fokotu'utu'u ki he founga ke fakalelei'i pe fakahoko lelei ange ai 'a e ngaahi founga ngaue 'o e Sino'i Pa'anga.

KONGA V – PA'ANGA

22 Ngaahi koloa 'o e Sino'i Pa'anga

- (1) Kuo pau ke 'i he Sino'i Pa'anga 'a e ngaahi tokoni fakapa'anga kuo ma'u mai mei he ngaahi ma'u'anga ko 'eni –
 - (a) pa'anga 'a e Pule'anga kuo vahe'i;
 - (b) kau tokoni taautaha;
 - (c) ngaahi ma'u'anga mei ha ongo faha'i;
 - (d) ngaahi ma'u'anga mei ha ngaahi faha'i; mo e
 - (e) ngaahi ma'u'anga kehe.
- (2) 'I he taimi 'oku ma'u mai ai ha tokoni fo'ou pe hokohoko atu ki he Sino'i Pa'anga mei ha ma'u'anga 'i he kupu-si'i (1), pea –
 - (a) faka'ilonga'i mahino 'e he kautaha tokoni ko e konga 'o e, pe ko e mahu'inga fakakatoa 'o e tokoni 'oku fakataumu'a ki he Sino'i Pa'anga ki he Feliuliuaki 'o e 'Ea, ko e konga pe mahu'inga fakakatoa ko ia 'o e tokoni 'a ia kuo vahe'i 'e he kautaha tokoni 'e fakahu ia 'e he Potungāue Pa'anga ki he 'Akauni Fakatupu (Endowment Account) 'o e Sino'i Pa'anga; pe
 - (b) faka'ilonga'i 'e he kautaha tokoni ko e konga 'o e, pe ko e mahu'inga fakakatoa 'o e tokoni 'oku fakataumu'a ia ki he ngaahi mahu'inga 'uluaki fakafonua ki he feliuliuaki 'o e 'ea 'a ia 'oku fakapa'anga mei he Sino'i Pa'anga Fakalukufua, 'e fakahu leva 'a e tokoni ko ia 'e he Potungāue Pa'anga ki he Sino'i Pa'anga Langa Fakalalakala 'a e Pule'anga, pea kuo pau ke fakaha ia 'i he Patiseti Fakata'u 'o e Potungāue ko ha ma'u'anga pa'anga hu mai ki he ngaahi mahu'inga 'uluaki fakafonua ki he feliuliuaki 'o e 'ea 'i he ta'u fakapa'anga ka hoko mai.
- (3) Ko e ngaahi tokoni ki he Sino'i Pa'anga 'i he Konga ni –

- (a) kuo pau ke ngāue'aki ia 'o fakatefito pē 'i he ngaahi taumu'a 'o e Sino'i Pa'anga pea 'ikai ha toe fakangatangata ki hono ngāue'aki 'e 'ikai ke toe fakafoki ki he kau tokoni; pea
- (b) ko hono fakahu pe ki he Sino'i Pa'anga, 'e 'ikai ke toe fakafoki ki ha kautaha foaki.

23 Ngaahi 'akauni pangikē 'o e Sino'i Pa'anga

- (1) Ko e ngaahi koloa kotoa pē 'o e Sino'i Pa'anga 'oku ma'u ia 'i he talāsiti 'e he Komiti Pule pea kuo pau ke toki ngāue'aki pē ki he ngaahi taumu'a 'o e Pa'anga pea fakatatau ki he Lao ni mo e Lao ki hono Pule'i 'a e Pa'anga 'a e Pule'anga.
- (2) 'E pule'i 'a e Sino'i Pa'anga 'o fakafou 'i he ongo 'akauni 'e ua –
 - (a) ko ha 'Akauni Fakatupu 'oku 'i ai 'a e ngaahi mahu'inga pehē ki he ngaahi taumu'a 'inivesi 'i hono tu'utu'uni 'e he Komiti Pule 'o fakatatau ki he tu'utu'uni ngāue 'inivesi kuo tali 'o e Sino'i Pa'anga; mo
 - (b) ha 'Akauni Ngāue 'oku 'i ai 'a e –
 - (i) kotoa 'o e sino'i pa'anga fakakātoa 'oku 'ikai vahe'i ki he 'Akauni Fakatupu;
 - (ii) tupu mo e ngaahi sino'i pa'anga tupu (hili hono pukepuke 'o e sino'i pa'anga 'i hono ngaahi teemi totonu) kuo ma'u 'i he 'Akauni Fakatupu; mo e
 - (iii) ngaahi tokoni kuo fakahoko ki he Sino'i Pa'anga koe'uhi ko e ngaahi taumu'a 'ikai foaki 'oku 'ohake 'o fakafou 'i he ngaahi ma'u'anga 'oku tuku atu 'i he kupu 24.
- (3) Kuo pau ki he Komiti Pule, 'i he loto ki ai 'a e Kapineti, ke ngāue'aki 'a e ngaahi me'a ko eni 'o fekau'aki mo e ongo 'akauni 'e ua –
 - (a) ko e pa'anga 'i he 'Akauni Fakatupu 'e tuku ia 'i ha pangikē kuo lēsisita 'i Tonga 'a ia kuo fokotu'u 'e he Minisitā Pa'anga, 'i he femahino'aki mo e Kōvana 'o e Pangikē Pule Fakafonua 'o Tonga, 'o fakatatali ha toe 'inivesi 'i Tonga ni pe 'i muli 'o fakatatau ki he tu'utu'uni ngāue 'inivesi kuo tali 'o e Sino'i Pa'anga 'i he kupu 24; pea
 - (b) ko e 'Akauni Ngāue 'e tuku ia 'i ha pangikē kuo lesisita 'i Tonga pe ko e Pangikē Pule Fakafonua 'o Tonga ko ha 'Akauni 'Imipelesi, 'o hange ko ia kuo fokotu'u 'e he Minisitā Pa'anga.
- (4) Fakatatau ki he kupu-si'i (2), ko e pa'anga kotoa pē 'oku ma'u mai 'e he Sino'i Pa'anga kuo pau ke fakahū ia ki he taha 'o e ongo 'akauni 'e ua 'oku tuku atu 'i he kupusi'i (3)(a) mo e (3)(b).
- (5) Fakatatau ki he kupu-si'i (6), ko e Sino'i Pa'anga kuo pau he 'ikai ke 'oatu, nō, mōkisi pe totongi 'a e ngaahi koloa 'o e Sino'i Pa'anga.

- (6) 'E ngofua ki he Sino'i Pa'anga, koe'uhi ko hono fakakakato 'o 'ene ngaahi taumu'a, ke fakahoko ha ngaahi nō 'i he ngaahi teemi 'oku ne fakakaukau 'oku fe'unga 'i he founa ko hono fakalahi ki he ngaahi poloseki 'a e sekitoa taautaha 'o fekau'aki mo e ngaahi ngāue lelei fakapule'anga 'o e ngaahi poloseki ko ia ma'ae kakai.
- Ka kuo pau ke fakahoko 'a hono pule'i 'o e ngaahi nō ki he kakai 'o fakafou 'i ha pangikē kuo lesisita fakalotofonua.
- (7) Fakatatau ki he ngaahi aleapau 'oku ne pule'i 'a e pa'anga tokoni pea ki he ngata'anga 'e ala faka'atā 'i he ngaahi lao 'e ala ngāue'aki, kuo pau ke faka'atā 'a e Sino'i Pa'anga mei he tukuhau.

24 Tu'utu'uni Ngāue 'Inivesi

- (1) Kuo pau ko e Komiti Pule, 'i he'enau fuofua fakataha 'i he ta'u fakatohimahina kotoa pē pea 'ikai toe tōmui ange 'i he 'aho 30 'o Sanuali, te ne poupou'i 'a e tu'utu'uni ngāue 'inivesi ki he Sino'i Pa'anga 'a ia 'e ngāue'aki 'i he ta'u fakapa'anga hoko.
- (2) Ko e tu'utu'uni ngāue 'inivesi 'oku poupou'i 'e he Komiti Pule 'i he kupusi'i (1) –
- (a) kuo pau ke nau fakakau 'a e fale'i mei he Komiti 'Inivesi; pea
- (b) 'e ngofua ke fakahoko 'a e 'inivesi 'aki 'a hono fakahū fakataimi 'i he ngaahi pangikē kuo lesisita 'i Tonga, pe fakahoko 'a e 'inivesi 'i ha ngaahi koloa kehekehe 'oku fakapalanisi fakakulupu 'a ia 'e tu'utu'uni 'e he Komiti Pule.
- (3) Ko hono poupou'i pē 'e he Komiti Pule, kuo pau ke fokotu'u atu 'e he Minisitā 'a e tu'utu'uni ngāue 'inivesi 'o e Sino'i Pa'anga ki he Kapineti ke tali.
- (4) Kuo pau ke fakakaukau'i mo faitu'utu'uni 'a e Kapineti ki he tu'utu'uni ngāue 'inivesi 'o e Sino'i Pa'anga 'o 'ikai toe tomui ange 'i he mahina fakatohimahina 'e taha hili ia hono 'ave ki he Kapineti ke tali.

25 Ngaahi totongi mo e ngaahi tufa

- (1) Kuo pau ke fakahoko 'a e ngaahi totongi mei he Sino'i Pa'anga 'i ha founa 'oku fakatatau mo e ngaahi founa fakahoko ngāue kuo tali 'a e Komiti Pule mo e Lao ki hono Pule'i 'a e Pa'anga 'a e Pule'anga.
- (2) Kuo pau ko e mafai ki he ngaahi totongi mei he Sino'i Pa'anga 'e fakahoko ia 'aki 'a e tu'utu'uni tohi 'a e Komiti Pule pea kuo pau ke fakapapau'i 'e he kau fakamo'oni hingoa ko 'eni –
- (a) ko e Sea 'o e Komiti Pule mo e Minisitā Pa'anga; pe
- (b) 'i he 'ikai ke 'i ai 'a e Minisitā Pa'anga, ko e Sea 'o e Komiti Pule mo e 'Ofisa Pule Ngāue 'o e Potungāue Pa'anga.

- (3) Koe'uhi ko e ngaahi taumu'a 'o e kupu-si'i(2), kuo pau ke 'ikai tufa 'e he Potungāue Pa'anga ha pa'anga mei he Sino'i Pa'anga kapau 'oku 'ikai 'i ai 'a e tu'utu'uni tohi 'a e Komiti Pule pea mo fakahoko 'a e ngaahi fakamo'oni hingoa fakalao 'oku fakaha 'i he kupu-si'i(2).
- (4) 'I hono ma'u mai –
- (a) 'a e tu'utu'uni tohi 'a e Komiti Pule fakataha mo e ngaahi fakamo'oni hingoa fakalao; mo
- (b) ha vausia kuo fakamafai'i totonu pe ha tohi kehe pehē mei he Sekelitali 'o fakatatau ki he kupu ni,
- kuo pau ke ngāue'i mo tufa 'e he Potungāue Pa'anga 'a e totongi 'o fakatatau ki he ngaahi founga fakaloto'apingāue 'a e Potungāue Pa'anga.
- (5) Koe'uhi ke fakapapau'i 'a hono tufa lelei mo taimi totonu 'a e ngaahi totongi, 'e ngofua ke fili 'e he Potungāue Pa'anga ha 'ofisa kuo fokotu'u 'e taha pe lahi ange 'i loto 'i he Potungāue Pa'anga ke ngāue ki he ngaahi kole, ngaahi founga mo e ngaahi totongi kotoa 'oku felave'i mo e Sino'i Pa'anga.

26 Pa'anga te'eki ngāue'aki ke fakafoki ki he Sino'i Pa'anga

Kapau kuo tali 'e he Komiti Pule 'a e fakapa'anga ke foaki ki ha taha fakahoko poloseki pea –

- (a) ko e pa'anga kuo vahe'i 'oku te'eki ai ke ngāue'aki kakato –
- (i) 'i he kakato 'o e poloseki;
- (ii) koe'uhi ko hono fakangata 'a e fakamo'oni 'o e taha fakahoko poloseki 'e he Komiti Pule;
- (iii) koe'uhi ko hano ta'ofi fakataimi 'o e ngaahi ngāue poloseki 'e he Komiti Pule; pe
- (b) ko e konga 'o e, pe ko e kotoa 'o e pa'anga kuo vahe'i kuo toe fekau'i ke fakafoki 'e he Komiti Pule,
- kuo pau ke fakafoki mo fakahu 'a e pa'anga ko ia ki he 'Akauni Fakatupu pe ko e 'Akauni Ngāue 'a ia 'e ala tu'utu'uni ki ai 'a e Komiti Pule 'i he tohi.

27 Ngaahi fakamatala fakapa'anga

- (1) Kuo pau ke tauhi 'i he Sino'i Pa'anga, 'o fakafou 'i he Komiti Pule mo e Sekelitali, 'a e ngaahi tohi mo e ngaahi lekooti taau 'a e 'akauni 'o e ngaahi koloa, ngaahi fakamole, pa'anga hū mai mo e pa'anga 'oku ngāue'aki, mo e ngaahi fehū'aki kotoa 'o e Sino'i Pa'anga ki he ta'u fakapa'anga taki taha.
- (2) Kuo pau ke teuteu'i 'e he Komiti Pule 'o ngāue'aki 'a e ngāue faka'akauni 'oku ngāue'aki fakalukufua, ngaahi fakamatala fakapa'anga fakata'u 'o e Sino'i Pa'anga 'a ia kuo pau ke kau ai 'a e –

- (a) fakamatala 'o e tu'unga fakapa'anga 'i he ngata'anga 'o e vaha'ataimi ko ia;
 - (b) fakamatala 'o e ngaahi liliu 'i he 'inasi ki he vaha'ataimi ko ia;
 - (c) fakamatala 'o e pa'anga hū mai fakakātoa ki he vaha'ataimi ko ia;
 - (d) fakamatala 'o e ngaahi fehū'aki 'o e pa'anga ki he vaha'ataimi ko ia; mo e
 - (e) ngaahi tohi 'oku kātoi ai ha fakamatala fakama'opo'opo 'o e ngaahi tu'utu'uni ngāue faka'akauni mahu'inga mo e fakamatala fakamahino kehe.
- (3) Kuo pau ke fakahū atu 'a e ngaahi fakamatala fakapa'anga fakata'u 'o e Sino'i Pa'anga ki he 'atita tau'ataina kuo fili 'i he kupu 29(1) 'i loto 'i he mahina 'e 3 mei he ngata'anga 'o e ta'u fakapa'anga.

28 Ngāue faka'akauni 'oku ngāue'aki fakalukufua

Kuo pau ke fakapapau'i 'e he Komiti Pule ko e ngaahi lipooti fakapa'anga, ngaahi fakamatala fakapa'anga, ngaahi fakamatala felave'i mo e ngaahi founa ngāue faka'akauni 'o e Sino'i Pa'anga 'oku fa'u pe fakahoko 'o fakatatau ki he ngāue faka'akauni 'oku ngāue'aki fakalukufua.

29 'Atita fakatau'u

- (1) Kuo pau ki he Komiti Pule, 'i he loto ki ai 'a e 'Atita Seniale, ke fili ha 'atita tau'ataina ke ne 'atita'i 'a e Sino'i Pa'anga 'i he ta'u taki taha 'o fakatatau ki he ngaahi tu'unga faka'akauni fakavaha'apule'anga.
- (2) Kuo pau ke 'oatu 'e he Komiti Pule 'a e ngaahi fakamatala pa'anga fakata'u 'o e Sino'i Pa'anga ki he 'atita tau'ataina mo faipau ki he ngaahi kole fakalao kotoa pē 'a e 'atita koe'uhi ke fakapapau'i ko hono 'atita'i 'a e Pa'anga 'oku fakahoko 'i he taimi totonu.
- (3) 'I loto 'i he mahina 'e 5 mei he ngata 'o e ta'u fakapa'anga, kuo pau ke 'ave ha tatau 'o e Lipooti 'a e 'Atita ki he Komiti Pule.
- (4) 'I loto 'i he mahina 'e 6 mei he ngata 'o e ta'u fakapa'anga, kuo pau ke 'oatu 'e he Komiti Pule ha tatau 'o e lipooti kuo ma'u 'e he Komiti Pule 'i he kupu-si'i (3) ki he Kapineti 'o fakatatau ki he kupu 8.

30 Totongi 'o e 'atita

Kapau 'oku fili 'e he kautaha tokoni ha 'atita mei tu'a ke ne fakahoko 'a hono 'atita'i 'o e Sino'i Pa'anga 'o felave'i mo e tokoni 'a e kautaha tokoni, kuo pau ke fua 'e he kautaha tokoni 'a e ngaahi totongi 'o e 'atita mei tu'a.

31 Ngaahi tu'utu'uni fakalukufua 'oku felave'i mo e ngaahi tokoni ki he Pa'anga

- (1) 'I loto 'i he mahina 'e 6 mei he ngata 'o e ta'u fakapa'anga, kuo pau ke 'ave 'e he Minisitā ki he Kapineta –
 - (a) ha Lipooti Fakata'u 'o e Sino'i Pa'anga; mo
 - (b) ha tatau 'a e Lipooti 'o e 'Atita ki he Sino'i Pa'anga, 'o fakamatala ki hono pule'i 'a e Sino'i Pa'anga 'i he ta'u kuo 'osi.
- (2) Kuo pau ko e Lipooti Fakata'u 'o e Sino'i Pa'anga 'e –
 - (a) fakama'opo'opo ai 'a e ngaahi ngāue tefito 'a e Sino'i Pa'anga lolotonga 'a e ta'u kimu'a;
 - (b) fakamatala 'i ai 'a e founa na'e a'usia ai 'e he Sino'i Pa'anga 'a e ngaahi taumu'a 'oku tuku atu 'i he kupu 5; pea
 - (c) fakaha 'a e 'akauni kuo 'atita'i ki he ta'u kuo toki 'osi, fakataha mo e Lipooti 'o e 'Atita ki he ngaahi 'akauni.
- (3) Kuo pau ki he Minisitā ke ne –
 - (a) 'oatu ha tatau 'o e Lipooti Fakata'u ki he Fale Alea 'i he taimi faingamalie 'e lele ai 'i he hili 'a e vaha'ataimi 'oku felave'i mo e ngaahi lipooti;
 - (b) faka'atā 'a e Lipooti Fakata'u 'o e Sino'i Pa'anga ki ha kautaha foaki, ko e komiuniti tokoni mo e kakai.
- (4) Ke a'usia 'a e ngaahi fiema'u 'i he fatongia mahu'inga 'a e kautaha foaki, kuo pau ke feinga 'a e Komiti Pule ke 'oatu, fakatatau ki he kupu 48, ha fakamatala kehe 'oku fiema'u –
 - (a) 'e ha kautaha foaki; pe
 - (b) 'e he tokotaha 'oku ne tokanga'i ha kautaha foaki.

KONGA VI – VAHE'I 'E HE FALE ALEA**32 Vahe'i 'o e pa'anga ke tali**

- (1) Kuo pau ke fakapapau'i 'e he Minisitā 'oku ne tokangaekina 'a e Pa'anga ko e pa'anga fakakatoa ke vahe'i mei he 'Akauni Fakatupu ki he 'Akauni Ngāue 'o e Sino'i Pa'anga ki he Feliuliuaki 'o e 'Ea 'i ha ta'u fakapa'anga 'oku fakakau ko e konga 'o e Patiseti Fakata'u 'a e Potungāue 'a ia 'e fakahu atu ia ki he Fale Alea 'i he lolotonga 'a e fakahoko ngaue ki he patiseti fakata'u 'o e ta'u kimu'a.
- (2) 'I he kamata ngaue'aki 'a e Lao ni, kuo pau ke hoko atu 'a e tokoni fakata'u 'a e pule'anga ki he Sino'i Pa'anga ki he Feliuliuaki 'o e 'Ea ma'ae ngaahi ngāue, fakakaukau fo'ou mo e ngaahi polokalama felave'i mo e feliuliuaki 'o e 'ea.

KONGA VII – TOHI KOLE KI HE FAKAPA'ANGA 'O E POLOSEKI

33 Tohi kole ke fakamo'oni'i

- (1) 'E ngofua ke fakahoko ha tohi kole ki he fakapa'anga 'o e poloseki 'e he ngaahi sino ko 'eni –
 - (a) ha kautaha kuo lesisita mo e Potungāue 'oku ne tokangaekina ko ha kautaha kuo lesisita 'i Tonga 'i he lao 'oku ala ngāue'aki;
 - (b) ha kautaha kuo lesisita mo e Potungāue 'oku ne tokangaekina ko ha kautaha 'oku taumu'a ke ma'u ha tupu 'i he lao 'oku ala ngāue'aki;
 - (c) ha kautaha fakakomiuniti 'oku 'ilo 'e he Potungāue ki he Ngaahi Ngāue Fakalotofonua ko ha kautaha fakakomiuniti 'i Tonga; mo
 - (d) ha Potungāue pe kautaha 'a e Pule'anga 'i Tonga ,
ka kuo pau ke fakamo'oni'i ha sino 'i he kupu-si'i (1) 'o fakatatau ki he founa kuo tu'utu'uni 'i he ngaahi tu'utu'uni kuo fa'u 'i he Lao.
- (2) Ko ha sino –
 - (a) 'oku te'eki ai ke fakamo'oni'i 'o fakatatau ki he founa kuo tu'utu'uni; pe
 - (b) na'e fakamo'oni'i ka kuo 'ikai ke toe fakamo'oni'i,
kuo pau he 'ikai taau ke tohi kole ki he fakapa'anga 'o e poloseki 'i he Lao ni.

34 Tohi kole ki he fakapa'anga 'o e ngāue

- (1) Kuo pau ke fakahū atu ha tohi kole ki he fakapa'anga 'o e poloseki ki he Sekelitali 'i he pe kimu'a 'a e 'aho kuo tu'uaki ke ngata ai pea 'i he founa kuo tu'utu'uni 'i he ngaahi tu'utu'uni.
- (2) Kuo pau ki he Sekelitali, 'o 'ikai totongi, ke ne 'oatu 'a e ngaahi fakamatala felave'i kotoa ki he lelei 'o e kau tohi kole pe kau ma'u monu'ia, 'o kau ki ai 'a e ngaahi fa'ahinga 'o e fakapa'anga 'o e poloseki 'a ia 'oku 'ataa, ngaahi tohi fakamatala ngāue, takai 'o e tohi kole poloseki, ngaahi foomu kuo tu'utu'uni mo e ngaahi sīpinga fakalipooti kuo tu'utu'uni.
- (3) Kuo pau ko e makatu'unga ki he tu'utu'uni 'a e Komiti Pule ke tali pe 'ikai tali ha tohi kole poloseki 'e tu'utu'uni ia 'i he ngaahi tu'utu'uni.

35 Siofi, sivi'i mo fakamo'oni'i

- (1) Kuo pau ki he Sekelitali, 'i he femahino'aki mo e Komiti Fakatekinikale, ke ne tokangaekina 'a hono tokanga'i, sivi'i mo fakamo'oni'i 'a e ngaahi poloseki 'i he Lao ni pea mo lipooti 'i hono ngaahi ola ki he Komiti Fokotu'utu'u.
- (2) 'I hono tokanga'i mo sivi'i 'a e ngaahi poloseki, kuo pau ke t'ānaki 'e he Sekelitali 'a e fakamatala kamata ki hono fokotu'u mo tauhi 'o ha tetapeisi ma'ae Potungāue.
- (3) Fakatatau ki he kupu-si'i (5), kuo pau ke 'oatu 'e ha taha fakahoko poloseki 'a e ngaahi lipooti ko 'eni ki he Sekelitali 'i he sīpinga kuo tu'utu'uni –
 - (a) lipooti fakapa'anga;
 - (b) lipooti fakamatala; mo e
 - (c) lipooti ki he kakato 'a e poloseki, 'a ia 'oku ne fakataha'i ai ha lipooti fakapa'anga kakato.
- (4) Ko e taimi ke fakahoko ai 'a e ngaahi lipooti 'i he kupu-si'i (3) 'e fakapapau'i ia 'e he Komiti Fakatekinikale pea kuo pau ke fakakau 'i he lipooti sivi'i 'o e poloseki.
- (5) Kimu'a hono fakahoko 'o ha poloseki, kuo pau ke tuku atu 'e he Sekelitali ha ako ngāue taau ki ha taha kuo fili 'e he taha fakahoko poloseki ke fakapapau'i 'e ma'u 'e he taha fakahoko poloseki 'a e tu'unga malava ke faipau ki he ngaahi fiema'u fakalipooti 'i he kupu-si'i (3).
- (6) Ko ha lipooti 'oku 'oatu 'e ha taha fakahoko poloseki 'i he kupu-si'i (3) kuo pau ke fakahū atu ia 'e he Sekelitali ki he Komiti Fokotu'utu'u 'i he vave taha 'e ala lava fakapotopoto, ki hono sivi'i 'a e tu'unga 'o e poloseki mo e ngaahi ola, pea kapau 'e fiema'u, ma'ae fakalalaka 'o e ngaahi fokotu'u ki he Komiti Pule.

KONGA VIII – KOMITI LĀUNGA**36 Fokotu'u 'o e Komiti Lāunga**

- (1) 'Oku fokotu'u heni 'a e Komiti Lāunga ki he Sino'i Pa'anga ki he Feliuliuaki 'o e 'Ea.
- (2) Kuo pau ke fokotu'u 'e he Minisitā ha kau mēmipa 'e toko tolu 'a ia 'oku nau tau'ataina mei he ngaahi founa fakapule mo fakatekinikale 'a e Sino'i Pa'anga ke fa'u 'aki 'a e Komiti Lāunga 'o nga pehe ni –
 - (a) ko ha taha 'oku 'i ai ha'ane mataotao fakalao (sea);
 - (b) ko ha taha 'oku 'i ai ha'ane taukei fakatekinikale; mo
 - (c) ha taha 'oku 'i ai ha'ane taukei fakapule.

- (3) Kuo pau ke ngāue ha memipa 'o e Komiti Lāunga 'i ha vaha'ataimi ko e ta'u 'e 3 pea 'e ngofua ke toe fokotu'u.
- (4) Ko e Ngaahi Tu'utu'uni 'o e Founa Ngāue 'a e Komiti Lāunga 'oku tuku atu ia 'i he Tepile 5.
- (5) 'E ngofua ki he Komiti Lāunga, 'i he loto ki ai 'a e Kapineti, ke fakatonutonu 'a 'ene Ngaahi Tu'utu'uni 'o e Founa Ngāue.
- (6) Kuo pau ke fokotu'u 'e he Komiti 'enua Sekelitali pē 'a kinautolu, 'a ia kuo pau ke 'ikai ko ha taha ngāue 'o e Potungāue pe ko ha memipa 'o e Sekelitali.

37 Ngaahi fatongia 'o e Komiti Lāunga

- (1) Ko e ngaahi fatongia 'o e Komiti ke –
 - (a) fakatotolo 'i ha lāunga 'a ia kuo fakahoko 'i he kupu 38 pea he 'ikai lava ke solova 'e he Sekelitali 'o e Sino'i Pa'anga;
 - (b) fakahoko ha fakatonutonu 'i he vaha'a 'o ha fa'ahi loto mamahi mo ha sino 'oku fokotu'u 'i he Lao ni, kapau 'oku fiema'u;
 - (c) 'oatu ha tu'utu'uni tohi ki he Komiti Pule 'i ha me'a kuo hoko ko e kaveinga 'o ha lāunga; pea
 - (d) fakahoko ha ngaahi fokotu'u atu ki he Komiti Pule ki he founa ke toe fakalelei 'i mo fakahoko lelei ange ai 'a e ngaahi founa lāunga 'o e Sino'i Pa'anga.
- (2) Kuo pau ko e ngaahi fokotu'u atu 'a e Komiti Lāunga 'i he kupu-si'i (1)(c) 'e fakakaukau 'i fakalelei ia 'e he Komiti Pule mo e sino pule taki taha 'a ia 'oku 'oatu ki ai 'a e ngaahi fokotu'u.
- (3) Kapau ko e ngaahi fokotu'u atu 'a e Komiti Lāunga 'i he kupu-si'i (1)(c) 'oku 'ikai muimui ki ai 'a e Komiti Pule pe ha sino pule 'oku fakataumu'a ki ai 'a e ngaahi fokotu'u, kuo pau ki he Komiti Pule pe ko e sino pule, ko fē pē 'oku 'uhinga ki ai, ke ne fakamatala 'i 'i he tohi 'a e 'uhinga na'e 'ikai muimui ai ki he ngaahi fokotu'u.

38 Totonu ke fakahoko ha lāunga

- (1) 'E ngofua ki ha taha 'oku loto mamahi 'i he founa pe tu'utu'uni 'o ha sino 'i he Lao ni ke ne fakahoko ha lāunga ki he Komiti Lāunga 'i he Konga ni.
- (2) Kuo pau ke fakahū atu ha lāunga 'i he tohi ki he Sekelitali 'o e Komiti Lāunga 'o fakatatau ki he, pea 'i loto 'i he vaha'ataimi 'oku tu'utu'uni 'i he ngaahi tu'utu'uni kuo fa'u 'i he Lao ni.

39 Ngaahi fakataha 'a e Komiti Lāunga

- (1) Kuo pau ke fakataha 'a e Komiti Lāunga 'o hangē pea 'i he taimi 'oku fiema'u ke fakapapau 'i ai ha lāunga kuo fakahoko 'i he Konga ni.
- (2) Kuo pau ki he Komiti Pule 'i he femahino'aki mo e Ma'u Mafai Vahenga, ke ne tali 'a e ngaahi totongi fakataha 'a e Komiti Lāunga kimu'a pea totongi ha ngaahi totongi, 'o fakakau ki ai 'a e lakanga mo e tu'unga taukei 'o e memipa taki taha.
- (3) Kuo pau ke 'oatu 'i he Sino'i Pa'anga 'a e ngaahi koloa 'oku fiema'u 'e he Komiti ke fakahoko 'aki hono ngaahi fatongia 'i he Konga ni.

40 Ngaahi fiema'u fakalipooti

- (1) 'I loto 'i he māhina 'e 3 mei he ngata 'o e ta'u fakapa'anga taki taha, kuo pau ke 'oatu 'e he Sea 'o e Komiti Lāunga ha lipooti tohi ki he 'Ofisa Pule Ngāue 'o e Potungāue 'i he ngaahi ngāue 'a e Komiti ki he ta'u ki mu'a.
- (2) Kuo pau ke fakataha 'i 'a e lipooti 'o e Komiti Lāunga ki he Lipooti Fakata'u 'o e Potungāue.

KONGA IX – VAHE'I 'O E KAU 'OFISA**41 Vahe'i 'o ha 'ofisa tali ui**

- (1) Kuo pau ke vahe'i ha 'ofisa tali ui 'i he Lao ni 'o anga pehe ni –
 - (a) kuo pau ki he Minisitā, 'i he fokotu'u atu 'a e 'Ofisa Pule Ngāue 'o e Potungāue, ke ne vahe'i ha taha mei he Potungāue ko ha 'ofisa tali ui; pea
 - (b) kuo pau ki he Minisitā Pa'anga, 'i he fokotu'u atu 'a e 'Ofisa Pule Ngāue 'o e Potungāue Pa'anga, ke ne vahe'i ha taha mei he Potungāue Pa'anga ko ha 'ofisa tali ui.
- (2) Kimu'a hono fakahoko ha vahe'i 'i he kupu ni, kuo pau ki he Minisitā, fakataha mo e Potungāue Pa'anga, ke ako'i ha 'ofisa tali ui ke feangai mo hono ngaahi fatongia 'i he Lao ni mo e Lao ki hono Pule'i 'a e Pa'anga 'a e Pule'anga.
- (3) Kuo pau ke fakahoko ha vahe'i 'i he kupu-si'i (1) 'i he foomu kuo tu'utu'uni 'i he Tepile 6.

42 Ngaahi mafai 'o ha 'ofisa tali ui

Kuo pau ke ngāue'aki 'e ha 'ofisa tali ui ha fa'ahinga mafai 'oku fakahā 'i he'ene tohi ngāue vahe'i 'o fakatatau ki he kupu 41 'o e Lao ni.

43 Fakata'e'aonga'i 'o e vahe'i

- (1) 'E ngofua ki he Minisitā pe Minisitā Pa'anga, makatu'unga 'i he ma'u mafai 'oku vahe'i, ke fakata'e'aonga'i 'a e vahe'i 'o ha 'ofisa tali ui 'i he kupu 41.
- (2) Kuo pau ko ha 'ofisa kuo fakata'e'aonga'i hono vahe'i 'i he kupu ni –
 - (a) 'e 'ikai ke ne toe ma'u 'a e ngaahi mafai 'i he Lao ni pe 'i he ngaahi tu'utu'uni pe ngaahi founga ngāue tu'upau kuo fa'u 'i he Lao; pea
 - (b) fakafoki 'a 'ene kaati faka'ilonga ki he 'Ofisa Pule Ngāue.
- (3) Kuo pau ke fakahoko ha fakata'e'aonga 'i he kupu-si'i (1) 'i he foomu kuo tu'utu'uni 'i he Tepile 7.

KONGA X – NGAHI HIA

44 Ngaahi hia mo e ngaahi tautea

- (1) Ko ha taha 'oku —
 - (a) fakafaingata'a'ia'i 'i he'ene loto ki ai ha 'ofisa tali ui pe 'ofisa 'i hono fakahoko 'o ha fatongia 'i he Lao ni;
 - (b) 'ikai tali pe ta'etokanga 'i he'ene loto ki ai ke ne totongi ha pa'anga 'o e Sino'i Pa'anga ki ha 'akauni pe sino'i pa'anga 'a ia 'oku ala totongi;
 - (c) 'ikai tali pe ta'etokanga 'i he'ene loto ki ai ke 'oatu ha lipooti 'oku fiema'u 'i he Lao ni;
 - (d) mahulu atu 'a hono faka'aonga'i pe ngāue'aki ta'efakalao 'a e pa'anga 'o e Sino'i Pa'anga 'oku ne pule'i;
 - (e) ngāuehala ta'efakalao 'aki 'a e pa'anga 'o e Sino'i Pa'anga 'oku ne pule'i;
 - (f) 'oatu 'i he 'ilo pau ha fakamatala loi, fa'u ha fakamatala loi pe fakaha pe 'oatu ha tohi fakamo'oni loi 'oku fiema'u 'i he Lao ni;
 - (g) fakahoko ha fa'ahinga ngāue ki he taumu'a ke fakatupu —
 - (i) 'a e totongi 'ikai totonu 'a e pa'anga 'o e Sino'i Pa'anga;
 - (ii) 'a e ngāue 'ikai totonu 'aki 'o e koloa (property) pe ngaahi koloa (resources) 'o e Sino'i Pa'anga; pe
 - (iii) 'ikai fakahoko 'i he'ene loto ki ai ha ngafa pe fatongia kuo hilifaki ki he taha ko ia 'i he Lao ni; pe
 - (h) 'oatu 'i he'ene loto ki ai ha fakamatala takihala pe loi 'a ia kuo kole 'o fakatatau ki he Lao ni,

'oku ne fakahoko 'a e hia pea kuo pau ke ala mo'ua 'i ha'ane halaia ki ha tautea pa'anga 'oku 'ikai lahi hake 'i he \$10,000 pe ko e ngāue popula ki ha vaha'ataimi 'oku 'ikai laka hake 'i he ta'u 'e 2, pe fakatou'osi, pe kapau ko e

taha ko ia ko ha sino fakakautaha, ki ha tautea pa'anga 'oku 'ikai lahi hake 'i he \$100,000.

- (2) Kapau 'e fakahoko 'e ha sino fakakautaha ha hia 'o fepaki mo e Lao ni, kuo pau ko e kau talēkita, pule ngāue, sekelitali, pe 'ofisa kehe kotoa 'o e sino fakakautaha mo e taha kotoa 'oku pehē ke ngāue 'i he tu'unga ko ia 'e halaia pē mo ia ki he hia tuku kehe 'oka fakafiemalie'i 'e he taha ko ia 'a e Fakamaau'anga —
- (a) na'e fakahoko 'a e hia 'ikai 'ilo ki ai pe loto ki ai 'a e taha ko ia;
- (b) na'e 'ikai ko e ola ia 'o e ta'etokanga lahi 'a e taha taha ko ia; pe
- (c) na'e fakahoko 'e he taha ko ia 'a e ngaahi founa fakapotopoto kotoa ke ta'ofi 'aki hono fakahoko 'a e hia.

45 Ngāue hala'aki 'o e pa'anga poloseki 'e he taha fakahoko poloseki

- (1) Kuo pau he 'ikai ke foaki 'e he Komiti Pule ha poloseki ki ha taha fakahoko poloseki 'oku ne fakangāue'i ha taha kuo 'osi fakahalaia'i ki ha hia 'i he kupu 44, 'o tānaki atu ki he tautea kuo hilifaki 'e he Fakamaau'anga.
- (2) Kuo pau ke fakangata 'e he Komiti Pule 'a e fakamo'oni'i 'o ha taha fakahoko poloseki kuo fakahalaia'i ki ha hia 'i he kupu 44, 'o tānaki atu ki he tautea kuo hilifaki 'e he Fakamaau'anga.
- (3) Kuo pau ko e fakangata 'o e fakamo'oni 'i he kupu-si'i (2) 'e ngāue'aki leva ia 'i hono 'oatu pē 'a e tu'utu'uni halaia 'e he Fakamaau'anga.

46 'Ika ke ta'ofi 'a e ngāue

- (1) Kuo pau 'oku faka'ilo ha taha ki ha hia 'i he Lao ni, ko e ngāue fekau'aki mo e me'a 'oku faka'ilo ki ai 'a e taha ko ia 'e ta'ofi leva.
- (2) Ko ha taha 'oku 'ikai faipau ki he kupu si'i (1) 'oku ne fakahoko 'a e hia pea kuo pau ke ala mo'ua 'i ha'ane halaia ki ha tautea pa'anga 'oku 'ikai lahi hake 'i he \$500, pe kapau ko ha kautaha, ki ha tautea pa'anga 'oku 'ikai lahi hake 'I he \$1,000, ki he 'aho kotoa 'oku hokohoko atu ai 'a e 'ikai faipau.

47 Tautea 'o e kau 'ofisa tali ui

Kapau 'oku fakamafai'i 'e ha 'ofisa tali ui 'a hono ngāue'aki pe fakahoko 'a e sino'i pa'anga 'o lahi ange 'i he ngata'anga kuo tali ki ha polokalama, kuo pau ki he Minisitā Pa'anga, kapau ko ha —

- (a) taha ngāue fakapule'anga, ke ne muimui ki he ngaahi founa ngāue 'i he Ngaahi Tu'utu'uni ki he (Founa Ngāue ki he Loto Mamahi mo e Vā Tamaki) Ngāue Fakapule'anga (Vahe 2.11.01) pe Ngaahi Tu'utu'uni

(Ngaahi Founa Tautea) ki he Ngaue Fakapule'anga (Vahe 2.11.02) 'i hono ala ngāue'aki; mo e

- (b) taha 'oku 'ikai ko ha taha ngāue fakapule'anga, ke ne muimui ki he ngaahi founa ngāue 'oku tu'utu'uni 'i he ngaahi tu'utu'uni kuo fa'u 'i he Lao ni.

KONGA XI – NGAHI ME'A KEHEKEHE

48 Fakapulipuli

- (1) Kuo pau ko ha taha kuo ne ma'u 'a e 'ilo 'i hono lakanga ko e mēmipa, 'ofisa, taha ngāue, 'atita pe fakafofonga 'o e Sino'i Pa'anga, pe 'i he taimi 'oku fakahoko ai ha fatongia 'i he Lao ni, he'ikai ke ne tuku atu ki ha taha ha fakamatala 'o fekau'aki mo e Sino'i Pa'anga tuku kehe —
- (a) 'i he tohi fakamafai 'a e Komiti Pule;
- (b) 'i he taimi 'oku fiema'u fakalao ai ke fakahoko pehē 'e ha fakamaau'anga 'oku ma'u mafai fe'unga 'i Tonga pe 'i he ngaahi tu'utu'uni 'o e Lao ni pe ha lao kehe; pe
- (c) 'a e taumu'a ke fakahoko 'a 'ene ngaahi fatongia 'i he Lao ni;
- (2) Kuo pau ko ha taha 'oku fakaha ki ai ha fakamatala 'o fakatatau ki he kupu si'i (1) he'ikai ke ne fakaha pe ngāue'aki 'a e fakamatala ko ia tuku kehe 'oka fakamafai pe fakatatau ki he lao.
- (3) 'I he'ene taau, 'e fakapapau'i 'e he Komiti Pule 'a e fakakalakalasi mo e 'ataa 'o e ngaahi tohi ngāue 'oku ma'u 'e he pe 'ohake 'i he Sino'i Pa'anga.
- (4) Ko ha taha 'oku ne maumau'i 'a e kupu si'i (1) kuo pau ke ala mo'ua 'i ha'ane halaia ki he hia pea kuo pau ke ala tautea ki ha tautea pa'anga 'o a'u ki he \$5,000 pe ko e ngāue pōpula ki ha vaha'ataimi 'o a'u ki mahina 'e 6, pe fakatou'osi.

49 Ngaahi 'akauni mo e ngaahi lekooti 'o e Sino'i Pa'anga

Kuo pau ke tauhi 'a e kotoa 'o e ngaahi 'akauni mo e ngaahi lekooti 'o e Sino'i Pa'anga 'i ha vaha'a taimi ko e ta'u 'e 7 hili 'a e aho 'o e fehū'aki 'a ia 'oku felave'i mo e 'akauni pe lekooti taki taha.

50 Fakalelei 'o e ngaahi vā tamaki

- (1) 'I he hoko 'o ha vā tamaki 'oku tupu 'i he vaha'a 'o e Sino'i Pa'anga mo ha taha kehe lolotonga 'a e mo'ui 'o e Sino'i Pa'anga pe 'i hono fakangata, kuo pau ke feinga 'a e ongo fa'ahi ke fakalelei'i 'a e mea ko ia 'i he loto lelei.

- (2) Kapau 'oku 'ikai fakalelei'i ha vā tamaki 'e he ongo fa'ahi 'aki 'a e femahino'aki, 'e ngofua ke 'ave 'a e vā tamaki, 'i he loto ki ai 'a e ongo fa'ahi, ki ha fakatonutonu'anga 'e ha taha fakatonutonu tau'ataina kuo fokotu'u 'e he ongo fa'ahi 'i he'ena femahino'aki.
- (3) Kuo pau ko e ngaahi fakamole 'o e taha fakatonutonu 'e fua tatau pē ia 'e he ongo fa'ahi.
- (4) Kuo pau ko e tu'utu'uni 'a e taha fakatonutonu 'oku ne ha'i 'a e ongo fa'ahi mo aofangatuku.

51 Tau'ataina fakafō'ituitui 'o e kau 'ofisa mo e kau ngāue

Kuo pau ko ha taha 'oku ngāue 'i he tu'utu'uni 'a e Komiti Pule 'o fakatatau ki he Lao ni he'ikai ke ne mo'ua fakafō'ituitui ki ha ngāue pe 'ikai ngāue 'a e Komiti, kapau ko e ngāue 'a e taha ko ia na'e –

- (a) fakahoko pe tuku ke toki fakahoko 'i he loto ma'a; pea
- (b) 'ikai 'i ai ha ta'etokanga lahi,
'i he lolotonga 'a e ngaahi fakahoko ngāue 'o e Sino'i Pa'anga.

52 Fakangata 'o e Sino'i Pa'anga

'I he hoko 'a hono fakangata 'o e Sino'i Pa'anga 'i ha fa'ahinga 'uhinga –

- (a) ko e pa'anga ko ia 'i he 'Akauni Fakatupu mo e 'Akauni Ngāue 'e foaki ia ki he pa'anga hū mai fakalukufua 'a Tonga 'i he Lao ki hono Pule'i 'a e Pa'anga 'a e Pule'anga; pea
- (b) 'e ngofua ke tufaki 'a e ngaahi koloa 'o e Sino'i Pa'anga 'i he tu'utu'uni tohi 'a e Komiti Pule ki he ngaahi sino 'i Tonga 'oku nau ma'u 'a e ngaahi me'a 'oku tatau mo ia 'o e Sino'i Pa'anga pea te ne lava ke fakalahi, ki he lahi taha 'e ala lava, 'a e taumu'a pe ngaahi taumu'a na'e 'uluaki 'omai ai 'a e pa'anga.

53 Ngaahi tu'utu'uni

'E ngofua ki he Minisitā, 'i he loto ki ai 'a e Kapineti, ke ne fa'u ha ngaahi tu'utu'uni 'oku faitatau mo e Lao ni pea ki hono pule'i totonu mo lelei 'a e Lao ni.

54 Tohi Fakamatala ki hono Ngāue'aki 'o e Sino'i Pa'anga ki he Feliuliuaki 'o e 'Ea

- (1) 'E ngofua ki he Minisitā, 'i hono tali 'e he Kapineti, ke ngāue'aki ha Tohi Fakamatala Ngāue 'o e Sino'i Pa'anga ki he Feliuliuaki 'o e 'Ea ma'ae Sino'i Pa'anga, 'a ia kuo pau ke faitatau mo e Lao ni mo e ngaahi tu'utu'uni kuo fa'u 'i he Lao ni.

- (2) Kuo pau ke kau 'i he Tohi Fakamatala Ngāue 'a e fakamatala fakaikiiki ki he
 - (a) ngaahi founa fakaloto'apingāue 'o e Sino'i Pa'anga; mo e
 - (b) vā fakangāue 'i he vaha'a 'o e Potungāue, Ngaahi Potungāue fekau'aki, ngaahi sino fakalao mo e ngaahi sino fekau'aki 'i he Lao ni.
- (3) Ko e ta'u 'e ua kotoa pē, 'e fakafaingofua 'e he Minisitā 'a hono vakai'i mo fakalelei'i 'a e Tohi Fakamatala Ngāue.
- (4) Ko e ngaahi liliu mahu'inga ki he Tohi Fakamatala ki hono Ngāue'aki 'o e Sino'i Pa'anga te ne fakahā 'a e ngaahi fakatonutonu kuo fokotu'u ki he Lao ni mo e ngaahi tu'utu'uni kuo fa'u 'i he Lao ni.

55 Ngaahi tu'utu'uni fakataimi

- (1) 'I he kamata'anga 'o e Lao ni –
 - (a) ko e pa'anga 'a ia na'e –
 - (i) ma'u mai 'e he Pule'anga 'o Tonga 'i he pe kimu'a 'a hono kamata ngāue'aki 'a e Lao ni; mo
 - (ii) vahe'i ma'ae Sino'i Pa'anga ke ngāue'aki ki he ngaahi taumu'a 'i he kupu 5,
kuo pau ke totongi ki he pe hiki ki he 'Akauni Foaki ke pule'i 'o fakataui ki he Lao ni mo e Lao ki hono Pule'i 'a e Pa'anga 'a e Pule'anga.
 - (b) kuo pau ko e Poate ki he Sino'i Pa'anga Talasiti ki he Feliuliuaki 'o e 'Ea 'a ia na'e fokotu'u 'e he Kapineta 'i he 2014 'e fetongi ia 'e he Komiti Pule 'oku fokotu'u 'i he Lao ni pea ko e kotoa 'o e ngaahi founa ngāue 'a e Komiti Pule kuo pau ke pule'i ia 'e he Lao ni.

Tali 'e he Fale Alea 'i he 'aho **24** ni 'o '**Aokosi** 2021.

TEPILE 1*(Kupu 11(1))***NGAAHI TU'UTU'UNI 'O E FOUNGA NGĀUE 'A E KOMITI PULE**

Ko e ngaahi tu'utu'uni 'o e founga ngāue 'a e Komiti Pule 'oku anga pehe ni –

1 Ngaahi fakataha mo e tokolahi fe'unga

- (1) Kuo pau ke toutou fakataha 'a e Komiti Pule 'i hono fiema'u pea 'ikai toe si'i hifo 'i he tu'o fa 'i he ta'u kotoa.
- (2) Kuo pau ko e tokolahi fe'unga ki ha fakataha 'a e Komiti Pule ko e kau memipa 'e toko nima, ka kuo pau ko e kau memipa 'oku 'i ai 'oku kau ai –
 - (a) 'a e sea pe ko e tokoni sea; pea
 - (b) 'a e ongo fakafofonga fakatou'osi 'o e sosaieti sivile mo e sekitoa taautaha.
- (3) Kuo pau ko ha tu'utu'uni 'a e Komiti Pule 'e fakahoko ia 'i he felotoi 'a e kau memipa, ka kapau 'e 'i ai ha me'a 'oku felave'i mo e 'inivesi 'o e Sino'i Pa'anga, kuo pau ke fakahoko 'a e tu'utu'uni 'aki ha fili fakatokolahi.

2 Fakataha fakalukufua fakata'u 'a e Komiti Pule

- (1) Kuo pau ke fakahoko 'e he Komiti Pule ha fakataha fakalukufua fakata'u 'i Sanuali 'o e ta'u kotoa.
- (2) Kuo pau ke tufa ha fanongonongo 'o e fakataha, 'asenita mo e ngaahi naunau fakataha ki he kau memipa 'o e Komiti Pule 'o 'ikai toe tomui ange 'i he 'aho ngāue 'e 3 kimu'a ha fakataha.
- (3) Kuo pau ke fakamahino pau 'e he Sekelitali 'i he fanongonongo fakataha ko e fakataha ko e fakataha fakalukufua fakata'u ia 'a e Komiti Pule.
- (4) Kuo pau ke 'i ai 'a e totonu 'o ha kautaha foaki ki he ngaahi me'a ko 'eni –
 - (a) ma'u mai ha fanongonongo mei he Sekelitali 'o fekau'aki mo e 'aho 'o e fakataha fakalukufua fakata'u 'o 'ikai toe tomui ange 'i he 'aho ngāue 'e 10 kimu'a 'a e 'aho kuo fokotu'u ki he fakataha;
 - (b) fakahu atu ha kole 'i he tohi ki he Sea 'o e Komiti Pule, 'o kole ai ke fakakau ha me'a 'e taha pe lahi ange 'i he 'asenita 'o e fakataha; pea
 - (c) kau atu ki he fakataha fakalukufua fakata'u pea mo lea ki he me'a 'oku 'ohake.
- (5) 'Oku 'ikai 'i ai ha totonu 'o ha kautaha foaki ke fili 'i ha fakataha fakalukufua fakata'u pea 'e ngofua ke faka'atā ia 'e he Sea mei he fakataha 'i he hili pē hono tālanga 'i 'a e me'a na'e fakahu atu 'e he taha foaki ki he 'asenita.

- (6) Kuo pau ke fakahoko 'e he Komiti Pule 'a e tu'utu'uni aofangatuku ki he ngaahi me'a kotoa kuo fakahu atu ki ha fakataha fakalukufua fakata'u.

3 Ngaahi fakataha fakalukufua 'a e Komiti Pule

- (1) Kuo pau ke ui 'e he Sea ha fakataha fakalukufua 'a e Komiti Pule.
- (2) Kuo pau ke 'oatu ki ha memipa 'o e Komiti Pule ha –
- (a) fanongonongo tohi 'o ha fakataha fakalukufua;
 - (b) tatau 'o e 'asenita; mo e
 - (c) tatau 'o e ngaahi pepa fakataha,
'o 'ikai toe tomui ange 'i he 'aho 'e 2 kimu'a 'a e fakataha taki taha.

4 Sea 'o e Komiti Pule

- (1) Kuo pau ke hoko 'a e Minisitā ko e sea 'i ha fakataha 'a e Komiti Pule.
- (2) 'I ha fakataha 'oku 'ikai 'i ai 'a e Minisitā, kuo pau ke hoko 'a e Minisitā Pa'anga ko e sea.

5 Ngaahi fatongia 'o e Sea

Kuo pau ko e ngaahi fatongia 'o e Sea 'e kau ai kae 'ikai fakangatangata 'a e ngaahi me'a ko eni –

- (a) sea 'i he fakataha taki taha 'a e Komiti Pule; mo
- (b) fakapapu'i –
 - (i) 'oku tauhi 'a e miniti totonu 'o e fakataha taki taha;
 - (ii) ko e ngaahi founa ngāue 'a e Komiti 'oku fakahoko 'i ha founa 'oku 'ikai filifilimānako pea 'oku tau'ataina mei he fepaki 'o e ngaahi kaunga;
 - (iii) ko e ngaahi tu'utu'uni mo e ngaahi fokotu'u atu 'a e Komiti Pule 'oku faitatau mo e makatu'unga 'i he Lao mo e ngaahi tu'utu'uni 'oku fa'u 'i he Lao; pea
 - (iv) 'oku fakakakato 'e he Komiti Pule hono ngaahi fatongia kotoa 'i he Lao.

6 Ngaahi fatongia 'o e Sekelitali

Kuo pau ko e ngaahi fatongia 'o e Sekelitali 'oku kau ai kae 'ikai fakangatangata ki he ngaahi me'a ko eni –

- (a) tauhi 'a e miniti totonu 'o ha fakataha 'a e Komiti Pule;

- (b) tokanga'i 'a hono tufaki taimi totonu 'o ha fanongonongo fakataha, 'asenita mo e ngaahi naunau fakataha;
- (c) fakafetu'utaki 'i he vaha'a 'o e Komiti Pule mo e –
 - (i) Potungāue 'i hono fiema'u, mo fakapapau'i 'a e fetu'utaki lelei 'i he vaha'a 'o e Komiti Pule mo e Potungāue;
 - (ii) kautaha foaki 'i hono fiema'u, pea feinga ke tauhi 'a e fetu'utaki lelei 'i he vaha'a 'o e Komiti Pule mo ha kautaha foaki; mo e
 - (iii) kakai, ngaahi sino fekau'aki mo e mitia 'i hono fiema'u mei he taimi ki he taimi;
- (d) fakapapau'i ko e ngaahi fakamatala pelepelengesi 'a e Komiti Pule 'oku –
 - (i) tauhi 'i ha tuku'anga malu; pea
 - (ii) toki tukuange pē 'o fakatatau ki he ngaahi fakahinohino 'a e Sea 'o e Komiti Pule; pea
- (e) faipau ki ha tu'utu'uni fakalao 'a e Sea 'o e Komiti Pule.

7 Miniti 'o e ngaahi fakataha

Ko e miniti 'o ha fakataha 'a e Komiti Pule, 'a ia kuo fakamo'oni hingoa totonu ki ai 'a e Sekelitali mo e Sea, kuo pau ke hoko ia ko e fakamo'oni na'e fakahoko 'a e ngaahi fakataha.

8 Kau memipa fakakau mai

- (1) 'E ngofua ki ha taha 'oku 'ikai ko ha kau memipa 'o e Komiti Pule pe 'o e Sekelitali ke fakaafe'i kinautolu 'e he Sea ke nau kau atu ki ha fakataha 'a e Komiti Pule ko ha memipa fakakau mai 'o fakatatau ki he kupu 8 'o e Lao.
- (2) Kuo pau ke ma'u 'e ha memipa fakakau mai 'a e totonu ke lea 'i ha fakataha kae 'ikai ko e totonu ke fili.
- (3) Kuo pau ki he Sea, kimu'a 'a e kamata 'o ha fakataha, ke ne tu'utu'uni ki ha memipa fakakau mai ke ne tali ke tauhi 'a e fakapulipuli fekau'aki mo e ngaahi me'a kuo tālanga'i 'i he fakataha pea ke fakaha ha fepaki 'o e kaunga 'oku mo'oni pe 'ilo ki ai.

9 Fili

'E ngofua ke fakahoko 'a e fili 'i ha fakataha 'a e Komiti Pule 'aki 'a e hiki nima pe paloti fakapulipuli.

10 Ngaahi totongi 'o e fakataha

'E 'ikai ke 'i ai ha totongi 'o e fakataha pe totongi ki he kau atu ha memipa 'o e Komiti Pule.

11 Fakafisi 'o ha memipa

- (1) 'E ngofua ke fakafisi pe tukuange 'e ha taha hono lakanga 'aki hono fakahu atu ha tohi 'o e fakafisi ki he Sea 'o e Komiti, 'o fakafou 'i he Sekelitali 'a e Komiti.
- (2) Ki he ngata'anga 'e ala lava, kuo pau ke 'oatu 'e ha taha ha fanongonongo 'ikai toe si'i hifo 'i he mahina taha 'o fekau'aki mo 'ene taumu'a ke fakafisi pe tukuange hono lakanga.
- (3) 'I he fakafisi pe tukuange 'e ha taha hono lakanga 'i ha Komiti, 'e fokotu'u leva 'e he Komiti Pule hano fetongi fe'unga 'i he vave taha 'e ala lava.

12 Ngaahi lakanga 'atā makehe

- (1) 'E ngofua ke fakanofu ha memipa mei hono lakanga 'e he Kapineti, 'i he fokotu'u atu 'a e Komiti Pule, kapau ko e memipa 'oku –
 - (a) fakafisi mei hono lakanga 'i he Pule'anga pe kuo ngata 'a 'ene hoko ko e memipa 'i he kautaha 'oku ne fakafofonga 'i 'i he Komiti Pule;
 - (b) fakahoko ha 'ulungaanga pe ha ngāue 'oku –
 - (i) fakatupu ai ha fepaki 'o e kaunga mo hono lakanga 'i he Komiti Pule;
 - (ii) pehe 'e he Komiti Pule 'oku ne fakatupu ha ngāue hala lahi; pe
 - (c) fakahalaia 'i ki ha hia 'i Tonga pe 'i muli.
- (2) Kapau 'e fakafisi pe fakanofu ha memipa 'o e Komiti Pule mei hono lakanga, kuo pau ke lau 'a e lakanga 'ataa ko ha lakanga 'atā makehe pea kuo pau ke fakakakato 'aki hono fokotu'u 'o ha memipa 'e he Kapineti 'o fakatatau ki he kupu 8(2) 'o e Lao.

13 Fakapulipuli

- (1) Kuo pau ko e memipa kotoa 'a e Komiti Pule mo e taha kotoa 'oku kau pe ngāue 'o kaunga ki he ngāue 'a e Komiti Pule ke tauhi mo tokoni ki hono tauhi 'a e fakapulipuli 'o e ngaahi me'a kotoa 'oku fakakaukau 'i 'e he Komiti.
- (2) 'E ngofua ke hoko 'a hono maumau 'i 'o e fakapulipuli, hili hono tālanga 'i mo fakakaukau 'i lelei 'e he Komiti Pule, ko ha ngāue hala lahi 'i he kupu 12(1)(b)(ii) 'o e Tepile ni.

14 'Ikai ke mo'ua fakafo'ituitui 'a e kau memipa

Kuo pau ko ha memipa 'o e Komiti Pule he'ikai ke ala mo'ua fakafo'ituitui ki ha ngāue pe 'ikai fakahoko ngāue kuo fakahoko 'e he Komiti Pule 'i he loto lelei koe'uhi ko e pe fakataumu'a ki he ngaahi mafai, ngaahi ngafa mo e ngaahi fatongia 'a e Komiti Pule 'i he Lao.

15 Ngaahi fetu'utaki mo e mitia mo e kakai

- (1) Tuku kehe 'oka fakamahino pau kehe ange 'i he tohi 'e he Komiti Pule, kuo pau ki ha memipa 'o e Komiti Pule ke ne 'ikai fakaha, 'oatu pe tuku atu ha fakakaukau pe fakamatala ki he mitia pe kakai 'o fakafofonga'i 'a e Komiti Pule.
- (2) Kuo pau ke hoko 'a e Sekelitali 'o e Komiti Pule ko e sino pē ia 'e taha 'oku fakamafai'i ke ngāue ki he ngaahi faka'eke'eke 'a e mitia, kakai pe ngaahi kautaha kehe.
- (3) Ko e natula 'o e fakamatala ke 'oatu 'e he Sekelitali ki he mitia, kakai pe ngaahi kautaha kehe, kuo pau ke 'uluaki tali 'e he Komiti 'oku kaunga ki ai.

TEPILE 2

(Kupu 15(7))

NGAAHI TU'UTU'UNI 'O E FOUNGA NGĀUE 'A E KOMITI 'INIVESI

Ko e ngaahi tu'utu'uni 'o e founga ngāue 'a e Komiti 'Inivesi 'oku anga pehe ni –

1 Ngaahi fakataha mo e tokolahi fe'unga

- (1) Kuo pau ke toutou fakataha 'a e Komiti 'Inivesi 'i hono fiema'u pea 'ikai toe si'i hifo 'i he tu'o fa 'i he ta'u kotoa.
- (2) Kuo pau ko e tokolahi fe'unga 'o ha fakataha 'a e Komiti 'Inivesi ko e kotoa hono kau memipa.
- (3) Kuo pau ko ha tu'utu'uni 'a e Komiti 'Inivesi 'e fakahoko 'aki ia 'a e fili 'oku loto taha ki ai 'a hono kau memipa.
- (4) Kuo pau ke tufa ha fanongonongo 'o e fakataha, 'asenita mo e ngaahi naunau fakataha ki he kau memipa 'o e Komiti 'Inivesi 'o 'ikai toe tomui ange 'i he 'aho ngāue 'e 2 kimu'a ha fakataha.

2 Ngaahi fakataha fakalukufua

- (1) Kuo pau ko ha fakataha fakalukufua 'a e Komiti 'Inivesi 'e ui ia 'e he Sekelitali 'i he femahino'aki mo e sea 'o e Komiti.
- (2) Kuo pau ke fakapapau'i 'e he Sekelitali 'oku lekooti mo tauhi 'a e ngaahi miniti totonu 'oku fekau'aki mo e kotoa 'o e ngaahi fakataha 'a e Komiti 'Inivesi.
- (3) Kapau 'oku 'ikai lava ha memipa ke kau atu ki ha fakataha 'a e Komiti 'Inivesi, kuo pau ke fakaha 'e he memipa ki he Sekelitali koe'uhi ke fokotu'utu'u ha 'aho fakataha 'oku taau. Ki he ngata'anga 'e ala lava, ko e Sekelitali te ne fokotu'utu'u mo fakamahino 'a e ngaahi fakataha kotoa 'a e Komiti 'Inivesi 'i he kamata'anga 'a e takai 'o e poloseki taki taha.

3 Kau memipa fakakau mai

- (1) 'E ngofua ki ha taha 'oku 'ikai ko ha kau memipa 'o e Komiti 'Inivesi pe 'o e Sekelitali ke fakaafe'i kinautolu 'e he Sea ke nau kau atu ki ha fakataha 'a e Komiti ko ha memipa fakakau mai 'o fakatau ki he kupu.
- (2) Kuo pau ke ma'u 'e ha memipa fakakau mai 'a e totonu ke lea 'i ha fakataha kae 'ikai ko e totonu ke fili.
- (3) Kuo pau ki he Sea, kimu'a 'a e kamata'anga 'o ha fakataha, ke ne tu'utu'uni ki ha memipa fakakau mai ke ne tali ke tauhi 'a e fakapulipuli fekau'aki mo e

ngaahi me'a kuo tālanga'i 'i he fakataha pea ke fakaha ha fepaki 'o e kaunga 'oku mo'oni pe 'ilo ki ai.

4 Miniti 'o e ngaahi fakataha

Ko e miniti 'o ha fakataha 'a e Komiti 'Inivesi, 'a ia kuo fakamo'oni hingoa totonu ki ai 'a e Sekelitali mo e Sea, kuo pau ke hoko ia ko e fakamo'oni na'e fakahoko 'a e ngaahi fakataha.

5 Ngaahi totongi 'o e fakataha

'E 'ikai ke 'i ai ha totongi 'o e fakataha pe totongi ki he kau atu ha memipa 'o e Komiti 'Inivesi.

6 Fepaki 'o e kaunga

(1) Ko ha memipa 'o e Komiti 'Inivesi 'oku 'i ai, fakahangatonu pe 'ikai fakahangatonu, ha'ane kaunga fakapa'anga pe fakafou'ituitui ki ha me'a kuo pau ke ne fakaha kakato 'a e kaunga ko ia ki he Komiti 'Inivesi kimu'a 'a e kamata'anga 'o ha fakataha pea kuo pau ke 'ikai kau 'i hono tālanga'i 'o ha me'a pehe pe fili 'i he me'a ko ia:

Ka kuo pau ko e kaunga ko ia, kapau 'e fakaha, he'ikai ke ne fakata'e'aonga'i 'a e fa'ahi 'oku kaunga ki ai koe'uhi ko e taumu'a ke fakakakato 'a e tokolahi fe'unga.

(2) Kuo pau ke 'ikai tali 'e ha memipa 'o e Komiti 'Inivesi ha me'a'ofa pe lelei ma'ana pe, pe ko hano fakafou'onga, ki ha ni'ihi 'a ia 'oku 'i ai ha'ane ngaahi fehokotaki fakafānili, fakapisinisi, pe fakapa'anga ki ai, kapau ko hono tali ko ia 'e hoko ai, pe ngalingali ke hoko ai, ha holo 'i he'ene ngāue māteaki 'ikai filifilimanako ki he ngaahi fatongia 'i he Lao mo e ngaahi tu'utu'uni.

7 Fakafisi 'o ha memipa

(1) 'E ngofua ke fakafisi pe tukuange 'e ha taha hono lakanga 'aki hono fakahu atu ha tohi 'o e fakafisi ki he Sea 'o e Komiti 'Inivesi, 'o fakafou 'i he Sekelitali 'a e Komiti 'Inivesi.

(2) Ki he ngata'anga 'e ala lava, kuo pau ke 'oatu 'e ha taha ha fanongonongo 'ikai toe si'i hifo 'i he mahina taha 'o fekau'aki mo 'ene taumu'a ke fakafisi pe tukuange hono lakanga.

(3) 'I he fakafisi pe tukuange 'e ha taha hono lakanga 'i ha Komiti 'Inivesi, 'e fokotu'u leva 'e he Komiti 'Inivesi hano fetongi fe'unga 'i he vave taha 'e ala lava.

8 Ngaahi lakanga 'atā makehe

- (1) 'E ngofua ke fakanofu ha memipa mei hono lakanga 'e he Kapineti, 'i he fokotu'u atu 'a e Komiti 'Inivesi, kapau ko e memipa 'oku –
 - (a) fakafisi mei hono lakanga 'i he Pule'anga pe kuo ngata 'a 'ene hoko ko e memipa 'i he kautaha 'oku ne fakafofonga'i 'i he Komiti 'Inivesi;
 - (b) fakahoko ha 'ulungaanga pe ha ngāue 'oku –
 - (i) fakatupu ai ha fepaki 'o e kaunga mo hono lakanga 'i he Komiti 'Inivesi;
 - (ii) pehe 'e he Komiti 'Inivesi 'oku ne fakatupu ha ngāue hala lahi; pe
 - (c) fakahalaia'i ki ha hia 'i Tonga pe 'i muli.
- (2) Kapau 'e fakafisi pe fakanofu ha memipa 'o e Komiti 'Inivesi mei hono lakanga, kuo pau ke lau 'a e lakanga 'ataa ko ha lakanga 'atā makehe pea kuo pau ke fakakakato 'aki hono fokotu'u 'o ha memipa 'e he Kapineti 'o fakatatau ki he kupu 8 'o e Lao.

9 Fakapulipuli

- (1) Kuo pau ko e memipa kotoa 'a e Komiti 'Inivesi mo e taha kotoa 'oku kau pe ngāue 'o kaunga ki he ngāue 'a e Komiti 'Inivesi ke tauhi mo tokoni ki hono tauhi 'a e fakapulipuli 'o e ngaahi me'a kotoa 'oku fakakaukau'i 'e he Komiti 'Inivesi.
- (2) 'E ngofua ke hoko 'a hono maumau'i 'o e fakapulipuli, hili hono tālanga'i mo fakakaukau'i lelei 'e he Komiti Pule, ko ha ngāue hala lahi 'i he kupu 8(1)(b)(ii) 'o e Tepile ni.

10 'Ikai ke mo'ua fakafu'ituitui 'a e kau memipa

Kuo pau ko ha memipa 'o e Komiti 'Inivesi he 'ikai ke ala mo'ua fakafu'ituitui ki ha ngāue pe 'ikai fakahoko ngāue kuo fakahoko 'e he Komiti 'Inivesi 'i he loto lelei koe'uhi ko e pe fakataumu'a ki he ngaahi mafai, ngaahi ngafa mo e ngaahi fatongia 'a e Komiti 'Inivesi 'i he Lao.

11 Ngaahi fetu'utaki mo e mitia mo e kakai

- (1) Tuku kehe 'oka fakamahino pau kehe ange 'i he tohi 'e he Komiti Pule, kuo pau ki ha memipa 'o e Komiti 'Inivesi ke ne 'ikai fakaha, 'oatu pe tuku atu ha fakakaukau pe fakamatala ki he mitia pe kakai 'o fakafofonga'i 'a e Komiti 'Inivesi.
- (2) Kuo pau ke hoko 'a e Sekelitali 'o e Komiti Pule ko e sino pē ia 'e taha 'oku fakamafai'i ke ngāue ki he ngaahi faka'eke'eke 'a e mitia, kakai pe ngaahi kautaha kehe.

- (3) Ko e natula 'o e fakamatala ke 'oatu 'e he Sekelitali ki he mitia, kakai pe ngaahi kautaha kehe, kuo pau ke 'uluaki tali 'e he Komiti 'oku kaunga ki ai.

TEPILE 3

(Kupu 18(4))

NGAAHI TU'UTU'UNI 'O E FOUNGA NGĀUE 'A E KOMITI FOKOTU'UTU'U

Ko e ngaahi tu'utu'uni 'o e founga ngāue 'a e Komiti Fokotu'utu'u 'oku anga pehe ni –

1 Ngaahi fakataha mo e tokolahi fe'unga

- (1) Kuo pau ke toutou fakataha 'a e Komiti Fokotu'utu'u 'i hono fiema'u pea 'ikai toe si'i hifo 'i he tu'o ua 'i he ta'u kotoa.
- (2) Kuo pau ko e tokolahi fe'unga ki ha fakataha 'a e Komiti Fokotu'utu'u 'e 'ikai toe si'i hifo 'i he vaeua 'o e kau memipa tu'uma'u.
- (3) Kuo pau ko ha tu'utu'uni 'a e Komiti Fokotu'utu'u 'e fakahoko 'aki ia 'a e fili 'oku loto taha ki ai 'a hono kau memipa.
- (4) Kuo pau ke tufa ha fanongonongo 'o e fakataha, 'asenita mo e ngaahi naunau fakataha ki he kau memipa 'o e Komiti Fokotu'utu'u 'o 'ikai toe tomui ange 'i he 'aho ngāue 'e 2 kimu'a ha fakataha.

2 Ngaahi fakataha fakalukufua

- (1) Kuo pau ko ha fakataha fakalukufua 'a e Komiti Fokotu'utu'u 'e ui ia 'e he Sekelitali 'i he femahino'aki mo e sea 'o e Komiti.
- (2) Kuo pau ke fakapapau'i 'e he Sekelitali 'oku lekooti mo tauhi 'a e ngaahi miniti totonu 'oku fekau'aki mo e kotoa 'o e ngaahi fakataha 'a e Komiti Fokotu'utu'u.
- (3) Kapau 'oku 'ikai lava ha memipa ke kau atu ki ha fakataha 'a e Komiti Fokotu'utu'u, kuo pau ke fakaha 'e he memipa ki he Sekelitali koe'uhi ke fokotu'utu'u ha 'aho fakataha 'oku taau. Ki he ngata'anga 'e ala lava, ko e Sekelitali te ne fokotu'utu'u mo fakamahino 'a e ngaahi fakataha kotoa 'a e Komiti Fokotu'utu'u 'i he kamata'anga 'a e takai 'o e poloseki taki taha.

3 Kau memipa fakakau mai

- (1) 'E ngofua ki ha taha 'oku 'ikai ko ha kau memipa 'o e Komiti Fokotu'utu'u pe 'o e Sekelitali ke fakaafe'i kinautolu 'e he Sea ke nau kau atu ki ha fakataha 'a e Komiti Fokotu'utu'u ko ha memipa fakakau mai 'o fakatau ki he kupu.
- (2) Kuo pau ke ma'u 'e ha memipa fakakau mai 'a e totonu ke lea 'i ha fakataha kae 'ikai ko e totonu ke fili.
- (3) Kuo pau ki he Sea, kimu'a 'a e kamata'anga 'o ha fakataha, ke ne tu'utu'uni ki ha memipa fakakau mai ke ne tali ke tauhi 'a e fakapulipuli fekau'aki mo e

ngaahi me'a kuo tālanga'i 'i he fakataha pea ke fakaha ha fepaki 'o e kaunga 'oku mo'oni pe 'ilo ki ai.

4 Miniti 'o e ngaahi fakataha

Ko e miniti 'o ha fakataha 'a e Komiti Fokotu'utu'u, 'a ia kuo fakamo'oni hingoa totonu ki ai 'a e Sekelitali mo e Sea, kuo pau ke hoko ia ko e fakamo'oni na'e fakahoko 'a e ngaahi fakataha.

5 Ngaahi totongi 'o e fakataha

'E 'ikai ke 'i ai ha totongi 'o e fakataha pe totongi ki he kau atu ha memipa 'o e Komiti Fokotu'utu'u.

6 Fepaki 'o e kaunga

(1) Ko ha memipa 'o e Komiti Fokotu'utu'u 'oku 'i ai, fakahangatonu pe 'ikai fakahangatonu, ha'ane kaunga fakapa'anga pe fakafou'ituitui ki ha me'a kuo pau ke ne fakaha kakato 'a e kaunga ko ia ki he Komiti Fokotu'utu'u kimu'a 'a e kamata'anga 'o ha fakataha pea kuo pau ke 'ikai kau 'i hono tālanga'i 'o ha me'a pehe pe fili 'i he me'a ko ia:

Ka kuo pau ko e kaunga ko ia, kapau 'e fakaha, he'ikai ke ne fakata'e'aonga'i 'a e fa'ahi 'oku kaunga ki ai koe'uhi ko e taumu'a ke fakakakato 'a e tokolahi fe'unga.

(2) Kuo pau ke 'ikai tali 'e ha memipa 'o e Komiti Fokotu'utu'u ha me'a'ofa pe lelei ma'ana pe, pe ko hano fakafongia, ki ha ni'ihi 'a ia 'oku 'i ai ha'ane ngaahi fehokotaki fakafāfili, fakapisinisi, pe fakapa'anga ki ai, kapau ko hono tali ko ia 'e hoko ai, pe ngalingali ke hoko ai, ha holo 'i he'ene ngāue māteaki 'ikai filifilimanako ki he ngaahi fatongia 'i he Lao mo e ngaahi tu'utu'uni.

7 Fakafisi 'o ha memipa

(1) 'E ngofua ke fakafisi pe tukuange 'e ha taha hono lakanga 'aki hono fakahu atu ha tohi 'o e fakafisi ki he Sea 'o e Komiti Fokotu'utu'u, 'o fakafou 'i he Sekelitali 'a e Komiti Fokotu'utu'u.

(2) Ki he ngata'anga 'e ala lava, kuo pau ke 'oatu 'e ha taha ha fanongonongo 'ikai toe si'i hifo 'i he mahina taha 'o fekau'aki mo 'ene taumu'a ke fakafisi pe tukuange hono lakanga.

(3) 'I he fakafisi pe tukuange 'e ha taha hono lakanga 'i ha Komiti Fokotu'utu'u, 'e fokotu'u leva 'e he Komiti Fokotu'utu'u hano fetongi fe'unga 'i he vave taha 'e ala lava.

8 Ngaahi lakanga 'atā makehe

- (1) 'E ngofua ke fakanofu ha memipa mei hono lakanga 'e he Kapineti, 'i he fokotu'utu'atu 'a e Komiti Fokotu'utu'u, kapau ko e memipa 'oku –
 - (a) fakafisi mei hono lakanga 'i he Pule'anga pe kuo ngata 'a 'ene hoko ko e memipa 'i he kautaha 'oku ne fakafofonga'i 'i he Komiti Fokotu'utu'u;
 - (b) fakahoko ha 'ulungaanga pe ha ngāue 'oku –
 - (i) fakatupu ai ha fepaki 'o e kaunga mo hono lakanga 'i he Komiti Fokotu'utu'u;
 - (ii) pehe 'e he Komiti Fokotu'utu'u 'oku ne fakatupu ha ngāue hala lahi; pe
 - (c) fakahalaia'i ki ha hia 'i Tonga pe 'i muli.
- (2) Kapau 'e fakafisi pe fakanofu ha memipa 'o e Komiti Fokotu'utu'u mei hono lakanga, kuo pau ke lau 'a e lakanga 'ataa ko ha lakanga 'atā makehe pea kuo pau ke fakakakato 'aki hono fokotu'utu' 'o ha memipa 'e he Kapineti 'o fakatatau ki he kupu 8 'o e Lao.

9 Fakapulipuli

- (1) Kuo pau ko e memipa kotoa 'a e Komiti Fokotu'utu'u mo e taha kotoa 'oku kau pe ngāue 'o kaunga ki he ngāue 'a e Komiti Fokotu'utu'u ke tauhi mo tokoni ki hono tauhi 'a e fakapulipuli 'o e ngaahi me'a kotoa 'oku fakakaukau'i 'e he Komiti.
- (2) 'E ngofua ke hoko 'a hono maumau'i 'o e fakapulipuli, hili hono tālanga'i mo fakakaukau'i lelei 'e he Komiti Fokotu'utu'u, ko ha ngāue hala lahi 'i he kupu 8(1)(b)(ii) 'o e Tepile ni.

10 'Ikai ke mo'ua fakafu'ituitui 'a e kau memipa

Kuo pau ko ha memipa 'o e Komiti Fokotu'utu'u he 'ikai ke ala mo'ua fakafu'ituitui ki ha ngāue pe 'ikai fakahoko ngāue kuo fakahoko 'e he Komiti Fokotu'utu'u 'i he loto lelei koe'uhi ko e pe fakataumu'a ki he ngaahi mafai, ngaahi ngafa mo e ngaahi fatongia 'a e Komiti Fokotu'utu'u 'i he Lao.

11 Ngaahi fetu'utaki mo e mitia mo e kakai

- (1) Tuku kehe 'oka fakamahino pau kehe ange 'i he tohi 'e he Komiti Pule, kuo pau ki ha memipa 'o e Komiti Fokotu'utu'u ke ne 'ikai fakaha, 'oatu pe tuku atu ha fakakaukau pe fakamatala ki he mitia pe kakai 'o fakafofonga'i 'a e Komiti Fokotu'utu'u.

- (2) Kuo pau ke hoko 'a e Sekelitali 'o e Komiti Pule ko e sino pē ia 'e taha 'oku fakamafai 'i ke ngāue ki he ngaahi faka'eke'eke 'a e mitia, kakai pe ngaahi kautaha kehe.
- (3) Ko e natula 'o e fakamatala ke 'oatu 'e he Sekelitali ki he mitia, kakai pe ngaahi kautaha kehe, kuo pau ke 'uluaki tali 'e he Komiti 'oku kaunga ki ai.

TEPILE 4

(Kupu 20(4))

NGAAHI TU'UTU'UNI 'O E FOUNGA NGĀUE 'A E KOMITI FAKATEKINIKALE

Ko e ngaahi tu'utu'uni 'o e founga ngāue 'a e Komiti Fakatekinikale 'oku anga pehe ni –

1 Ngaahi fakataha mo e tokolahi fe'unga

- (1) Kuo pau ke toutou fakataha 'a e Komiti Fakatekinikale 'i hono fiema'u pea 'ikai toe si'i hifo 'i he tu'o ua 'i he ta'u kotoa.
- (2) Kuo pau ko e tokolahi fe'unga ki ha fakataha 'a e Komiti Fakatekinikale ko e kau memipa 'e toko fitu.
- (3) Kuo pau ko ha tu'utu'uni 'a e Komiti Fakatekinikale 'e fakahoko 'aki ia 'a e fili 'oku loto taha ki ai 'a hono kau memipa.
- (4) Kuo pau ke tufa ha fanongonongo 'o e fakataha, 'asenita mo e ngaahi naunau fakataha ki he kau memipa 'o e Komiti Fakatekinikale 'o 'ikai toe tomui ange 'i he 'aho ngāue 'e 2 kimu'a ha fakataha.

2 Ngaahi fakataha fakalukufua

- (1) Kuo pau ko ha fakataha fakalukufua 'a e Komiti Fakatekinikale 'e ui ia 'e he Sekelitali 'i he femahino'aki mo e sea 'o e Komiti Fakatekinikale.
- (2) Kuo pau ke fakapapau'i 'e he Sekelitali 'oku lekooti mo tauhi 'a e ngaahi miniti totonu 'oku fekau'aki mo e kotoa 'o e ngaahi fakataha 'a e Komiti Fakatekinikale.
- (3) Kapau 'oku 'ikai lava ha memipa ke kau atu ki ha fakataha 'a e Komiti Fakatekinikale, kuo pau ke fakaha 'e he memipa ki he Sekelitali koe'uhi ke fokotu'utu'u ha 'aho fakataha 'oku taau. Ki he ngata'anga 'e ala lava, ko e Sekelitali te ne fokotu'utu'u mo fakamahino 'a e ngaahi fakataha kotoa 'a e Komiti Fakatekinikale 'i he kamata'anga 'a e takai 'o e poloseki taki taha.

3 Kau memipa fakakau mai

- (1) 'E ngofua ki ha taha 'oku 'ikai ko ha kau memipa 'o e Komiti Fakatekinikale pe 'o e Sekelitali ke fakaafe'i kinautolu 'e he Sea ke nau kau atu ki ha fakataha 'a e Komiti Fakatekinikale ko ha memipa fakakau mai 'o fakatau ki he kupu.
- (2) Kuo pau ke ma'u 'e ha memipa fakakau mai 'a e totonu ke lea 'i ha fakataha kae 'ikai ko e totonu ke fili.
- (3) Kuo pau ki he Sea, kimu'a 'a e kamata'anga 'o ha fakataha, ke ne tu'utu'uni ki ha memipa fakakau mai ke ne tali ke tauhi 'a e fakapulipuli fekau'aki mo e

ngaahi me'a kuo tālanga'i 'i he fakataha pea ke fakaha ha fepaki 'o e kaunga 'oku mo'oni pe 'ilo ki ai.

4 Miniti 'o e ngaahi fakataha

Ko e miniti 'o ha fakataha 'a e Komiti Fakatekinikale, 'a ia kuo fakamo'oni hingoa totonu ki ai 'a e Sekelitali mo e Sea, kuo pau ke hoko ia ko e fakamo'oni na'e fakahoko 'a e ngaahi fakataha.

5 Ngaahi totongi 'o e fakataha

'E 'ikai ke 'i ai ha totongi 'o e fakataha pe totongi ki he kau atu ha memipa 'o e Komiti Fakatekinikale.

6 Fepaki 'o e kaunga

(1) Ko ha memipa 'o e Komiti Fakatekinikale 'oku 'i ai, fakahangatonu pe 'ikai fakahangatonu, ha'ane kaunga fakapa'anga pe fakafo'ituitui ki ha me'a kuo pau ke ne fakaha kakato 'a e kaunga ko ia ki he Komiti Fakatekinikale kimu'a 'a e kamata'anga 'o ha fakataha pea kuo pau ke 'ikai kau 'i hono tālanga'i 'o ha me'a pehe pe fili 'i he me'a ko ia:

Ka kuo pau ko e kaunga ko ia, kapau 'e fakaha, he'ikai ke ne fakata'e'aonga'i 'a e fa'ahi 'oku kaunga ki ai koe'uhi ko e taumu'a ke fakakakato 'a e tokolahi fe'unga.

(2) Kuo pau ke 'ikai tali 'e ha memipa 'o e Komiti Fakatekinikale ha me'a'ofa pe lelei ma'ana pe, pe ko hano fakafongia, ki ha ni'ihi 'a ia 'oku 'i ai ha'ane ngaahi fehokotaki fakafāfili, fakapisinisi, pe fakapa'anga ki ai, kapau ko hono tali ko ia 'e hoko ai, pe ngalingali ke hoko ai, ha holo 'i he'ene ngāue māteaki 'ikai filifilimanako ki he ngaahi fatongia 'i he Lao mo e ngaahi tu'utu'uni.

7 Fakafisi 'o ha memipa

(1) 'E ngofua ke fakafisi pe tukuange 'e ha taha hono lakanga 'aki hono fakahu atu ha tohi 'o e fakafisi ki he Sea 'o e Komiti Fakatekinikale, 'o fakafou 'i he Sekelitali 'a e Komiti Fakatekinikale.

(2) Ki he ngata'anga 'e ala lava, kuo pau ke 'oatu 'e ha taha ha fanongonongo 'ikai toe si'i hifo 'i he mahina taha 'o fekau'aki mo 'ene taumu'a ke fakafisi pe tukuange hono lakanga.

(3) 'I he fakafisi pe tukuange 'e ha taha hono lakanga 'i ha Komiti Fakatekinikale, 'e fokotu'u leva 'e he Komiti Fakatekinikale hano fetongi fe'unga 'i he vave taha 'e ala lava.

8 Ngaahi lakanga 'atā makehe

- (1) 'E ngofua ke fakanofu ha memipa mei hono lakanga 'e he Kapineti, 'i he fokotu'u atu 'a e Komiti Fakatekinikale, kapau ko e memipa 'oku –
 - (a) fakafisi mei hono lakanga 'i he Pule'anga pe kuo ngata 'a 'ene hoko ko e memipa 'i he kautaha 'oku ne fakafofonga'i 'i he Komiti Fakatekinikale;
 - (b) fakahoko ha 'ulungaanga pe ha ngāue 'oku –
 - (i) fakatupu ai ha fepaki 'o e kaunga mo hono lakanga 'i he Komiti Fakatekinikale;
 - (ii) pehe 'e he Komiti Fakatekinikale 'oku ne fakatupu ha ngāue hala lahi; pe
 - (c) fakahalaia'i ki ha hia 'i Tonga pe 'i muli.
- (2) Kapau 'e fakafisi pe fakanofu ha memipa 'o e Komiti Fakatekinikale mei hono lakanga, kuo pau ke lau 'a e lakanga 'ataa ko ha lakanga 'atā makehe pea kuo pau ke fakakakato 'aki hono fokotu'u 'o ha memipa 'e he Kapineti 'o fakatatau ki he kupu 8(2) 'o e Lao.

9 Fakapulipuli

- (1) Kuo pau ko e memipa kotoa 'a e Komiti Fakatekinikale mo e taha kotoa 'oku kau pe ngāue 'o kaunga ki he ngāue 'a e Komiti Fakatekinikale ke tauhi mo tokoni ki hono tauhi 'a e fakapulipuli 'o e ngaahi me'a kotoa 'oku fakakaukau 'i 'e he Komiti.
- (2) 'E ngofua ke hoko 'a hono maumau'i 'o e fakapulipuli, hili hono tālanga'i mo fakakaukau'i lelei 'e he Komiti Fakatekinikale, ko ha ngāue hala lahi 'i he kupu 8(1)(b)(ii) 'o e Tepile ni.

10 'Ikai ke mo'ua fakafu'ituitui 'a e kau memipa

Kuo pau ko ha memipa 'o e Komiti Fakatekinikale he 'ikai ke ala mo'ua fakafu'ituitui ki ha ngāue pe 'ikai fakahoko ngāue kuo fakahoko 'e he Komiti Fakatekinikale 'i he loto lelei koe'uhi ko e pe fakataumu'a ki he ngaahi mafai, ngaahi ngafa mo e ngaahi fatongia 'a e Komiti Fakatekinikale 'i he Lao.

11 Ngaahi fetu'utaki mo e mitia mo e kakai

- (1) Tuku kehe 'oka fakamahino pau kehe ange 'i he tohi 'e he Komiti Pule, kuo pau ki ha memipa 'o e Komiti Fakatekinikale ke ne 'ikai fakaha, 'oatu pe tuku atu ha fakakaukau pe fakamatala ki he mitia pe kakai 'o fakafofonga'i 'a e Komiti Fakatekinikale.

- (2) Kuo pau ke hoko 'a e Sekelitali 'o e Komiti Pule ko e sino pē ia 'e taha 'oku fakamafai 'i ke ngāue ki he ngaahi faka'eke'eke 'a e mitia, kakai pe ngaahi kautaha kehe.
- (3) Ko e natula 'o e fakamatala ke 'oatu 'e he Sekelitali ki he mitia, kakai pe ngaahi kautaha kehe, kuo pau ke 'uluaki tali 'e he Komiti 'oku kaunga ki ai.

TEPILE 5

(Kupu 36(4))

NGAAHI TU'UTU'UNI 'O E FOUNGA NGĀUE 'A E KOMITI LĀUNGA

Ko e ngaahi tu'utu'uni 'o e founga ngāue 'a e Komiti Lāunga 'oku anga pehe ni –

1 Ngaahi fakataha mo e tokolahi fe'unga

- (1) Kuo pau ke toki fakataha 'a e Komiti Lāunga 'i hono fiema'u ke fakapapau'i ha lāunga na'e fakahoko 'i he Lao.
- (2) Kuo pau ko e tokolahi fe'unga ki ha fakataha pe hopo 'a e Komiti Lāunga ko hono kau memipa kotoa.
- (3) Kuo pau ko ha tu'utu'uni 'a e Komiti Lāunga 'e fakahoko 'aki ia 'a e fili 'oku loto taha ki ai 'a hono kau memipa.
- (4) Kuo pau ke tufa ha fanongonongo pe ha hopo 'a e Komiti Lāunga ki he kau memipa 'o e Komiti Lāunga 'o 'ikai toe tomui ange 'i he 'aho ngāue 'e 2 kimu'a 'a e 'aho kuo fokotu'u.

2 Fakataha fakalukufua pe hopo

- (1) Kuo pau ko ha fakataha fakalukufua pe hopo 'a e Komiti Lāunga 'e ui ia 'e he Sekelitali 'i he femahino'aki mo e sea 'o e Komiti.
- (2) Kuo pau ke fakapapau'i 'e he Sekelitali 'oku lekooti mo tauhi 'a e ngaahi miniti totonu 'oku fekau'aki mo e kotoa 'o e ngaahi fakataha 'a e Komiti Lāunga.
- (3) Kapau 'oku 'ikai lava ha memipa ke kau atu ki ha fakataha 'a e Komiti Lāunga, kuo pau ke fakaha 'e he memipa ki he Sekelitali koe'uhi ke fokotu'utu'u ha 'aho fakataha 'oku taau.

3 Kau memipa fakakau mai

- (1) 'E ngofua ki ha taha 'oku 'ikai ko ha kau memipa 'o e Komiti Lāunga pe 'o e Sekelitali ke fakaafe'i kinautolu 'e he Sea ke nau kau atu ki ha fakataha 'a e Komiti Lāunga ko ha memipa fakakau mai 'o fakatatau ki he kupu.
- (2) Kuo pau ke ma'u 'e ha memipa fakakau mai 'a e totonu ke lea 'i ha fakataha kae 'ikai ko e totonu ke fili.
- (3) Kuo pau ki he Sea, kimu'a 'a e kamata'anga 'o ha fakataha, ke ne tu'utu'uni ki ha memipa fakakau mai ke ne tali ke tauhi 'a e fakapulipuli fekau'aki mo e ngaahi me'a kuo tālanga'i 'i he fakataha pea ke fakaha ha fepaki 'o e kaunga 'oku mo'oni pe 'ilo ki ai.

4 Miniti 'o e ngaahi fakataha

Ko e miniti 'o ha fakataha 'a e Komiti Lāunga, 'a ia kuo fakamo'oni hingoa totonu ki ai 'a e Sekelitali mo e Sea, kuo pau ke hoko ia ko e fakamo'oni na'e fakahoko 'a e ngaahi fakataha.

5 Ngaahi totongi 'o e fakataha

Kuo pau ke ma'u 'e he kau memipa 'o e Komiti Lāunga 'a e ngaahi totongi 'o e fakataha 'o fakataau ki he kupu 39 'o e Lao.

6 Fepaki 'o e kaunga

(1) Ko ha memipa 'o e Komiti Lāunga 'oku 'i ai, fakahangatonu pe 'ikai fakahangatonu, ha'ane kaunga fakapa'anga pe fakafo'ituitui ki ha me'a kuo pau ke ne fakaha kakato 'a e kaunga ko ia ki he Komiti Lāunga kimu'a 'a e kamata'anga 'o ha fakataha pea kuo pau ke 'ikai kau 'i hono tālanga'i 'o ha me'a pehe pe fili 'i he me'a ko ia:

Ka kuo pau ko e kaunga ko ia, kapau 'e fakaha, he'ikai ke ne fakata'e'aonga'i 'a e fa'ahi 'oku kaunga ki ai koe'uhi ko e taumu'a ke fakakakato 'a e tokolahi fe'unga.

(2) Kuo pau ke 'ikai tali 'e ha memipa 'o e Komiti Lāunga ha me'a'ofa pe lelei ma'ana pe, pe ko hano fakafofonga, ki ha ni'ihī 'a ia 'oku 'i ai ha'ane ngaahi fehokotaki fakafāfili, fakapisinisi, pe fakapa'anga ki ai, kapau ko hono tali ko ia 'e hoko ai, pe ngalingali ke hoko ai, ha holo 'i he'ene ngāue māteaki 'ikai filifilimanako ki he ngaahi fatongia 'i he Lao mo e ngaahi tu'utu'uni.

7 Fakafisi 'o ha memipa

(1) 'E ngofua ke fakafisi pe tukuange 'e ha taha hono lakanga 'aki hono fakahu atu ha tohi 'o e fakafisi ki he Sea 'o e Komiti Lāunga, 'o fakafou 'i he Sekelitali 'a e Komiti Lāunga.

(2) Ki he ngata'anga 'e ala lava, kuo pau ke 'oatu 'e ha taha ha fanongonongo 'ikai toe si'i hifo 'i he mahina taha 'o fekau'aki mo 'ene taumu'a ke fakafisi pe tukuange hono lakanga.

(3) 'I he fakafisi pe tukuange 'e ha taha hono lakanga 'i ha Komiti Lāunga, 'e fokotu'u leva 'e he Komiti Lāunga hano fetongi fe'unga 'i he vave taha 'e ala lava.

8 Ngaahi lakanga 'atā makehe

(1) 'E ngofua ke fakanofu ha memipa mei hono lakanga 'e he Kapineti, 'i he fokotu'u atu 'a e Komiti Lāunga, kapau ko e memipa 'oku –

- (a) fakafisi mei hono lakanga 'i he Pule'anga pe kuo ngata 'a 'ene hoko ko e memipa 'i he kautaha 'oku ne fakafofonga'i 'i he Komiti Lāunga;
 - (b) fakahoko ha 'ulungaanga pe ha ngāue 'oku –
 - (i) fakatupu ai ha fepaki 'o e kaunga mo hono lakanga 'i he Komiti Lāunga;
 - (ii) pehe 'e he Komiti Lāunga 'oku ne fakatupu ha ngāue hala lahi; pe
 - (c) fakahalaia'i ki ha hia 'i Tonga pe 'i muli.
- (2) Kapau 'e fakafisi pe fakanofa ha memipa 'o e Komiti Lāunga mei hono lakanga, kuo pau ke lau 'a e lakanga 'ataa ko ha lakanga 'atā makehe pea kuo pau ke fakakakato 'aki hono fokotu'u 'o ha memipa 'e he Kapineti 'o fakatatau ki he kupu 8(2) 'o e Lao.

9 Fakapulipuli

- (1) Kuo pau ko e memipa kotoa 'a e Komiti Lāunga mo e taha kotoa 'oku kau pe ngāue 'o kaunga ki he ngāue 'a e Komiti Lāunga ke tauhi mo tokoni ki hono tauhi 'a e fakapulipuli 'o e ngaahi me'a kotoa 'oku fakakaukau'i 'e he Komiti.
- (2) 'E ngofua ke hoko 'a hono maumau'i 'o e fakapulipuli, hili hono tālanga'i mo fakakaukau'i lelei 'e he Komiti Lāunga, ko ha ngāue hala lahi 'i he kupu 8(1)(b)(ii) 'o e Tepile ni.

10 'Ikai mo'ua fakafō'ituitui 'a e kau memipa

Kuo pau ko ha memipa 'o e Komiti Lāunga he'ikai ke ala mo'ua fakafō'ituitui ki ha ngāue pe 'ikai fakahoko ngāue kuo fakahoko 'e he Komiti Lāunga 'i he loto lelei koe'uhi ko e pe fakataumu'a ki he ngaahi mafai, ngaahi ngafa mo e ngaahi fatongia 'a e Komiti Lāunga 'i he Lao.

11 Ngaahi fetu'utaki mo e mitia mo e kakai

- (1) Tuku kehe 'oka fakamahino pau kehe ange 'i he tohi 'e he Komiti Pule, kuo pau ki ha memipa 'o e Komiti Lāunga ke ne 'ikai fakaha, 'oatu pe tuku atu ha fakakaukau pe fakamatala ki he mitia pe kakai 'o fakafofonga'i 'a e Komiti Lāunga.
- (2) Kuo pau ke hoko 'a e Sekelitali 'o e Komiti Pule ko e sino pē ia 'e taha 'oku fakamafai'i ke ngāue ki he ngaahi faka'eke'eke 'a e mitia, kakai pe ngaahi kautaha kehe.
- (3) Ko e natula 'o e fakamatala ke 'oatu 'e he Sekelitali ki he mitia, kakai pe ngaahi kautaha kehe, kuo pau ke 'uluaki tali 'e he Komiti 'oku kaunga ki ai.

TEPILE 6

(Kupu 41(3))

VAHE'I 'O HA 'OFISA TALI UI

Potungāue 'oku ne tokangaekina 'a e Feliuliuaki 'o e 'Ea
Nuku'alofa, Tonga

Vahe'i 'o ha 'Ofisa Tali ui

Fakatatau ki he kupu 41(3) 'o e Lao ki he Sino'i Pa'anga 'a Tonga ki he Feliuliuaki 'o e 'Ea, 'oku ou vahe'i heni 'a HINGOA 'O E 'OFISA ko ha 'ofisa tali ui 'i he Lao.

Kuo pau ke ke ma'u mo ngaue'aki 'a e ngaahi mafai ko 'eni –

- (a)
- (b)

Kuo pau ke kamata ngāue'aki 'a e vahe'i ko eni 'i he 'aho ni pea kuo pau ke hokohoko atu 'a hono ngaue'aki kakato 'o a'u ki he 'aho 'oku fakamhino pau atu 'i lalo pe kae'oua kuo fakafou pe fakata'e'aonga'i 'a e vahe'i ko eni 'o fakatatau ki he Lao.

Tuku kehe 'oka fakafou, ko hono vahe'i koe ko ha 'ofisa tali ui 'e kamata ia 'i he 'aho pea ngata leva 'i he 'aho [fakahu 'a e 'aho].

Fika 'o e Vahe'i :

Foaki 'i Nuku'alofa 'i he 'aho ni 'o mahina,
20..... ta'u.

.....
Hon. [fakahu 'a e hingoa]

Minisitā 'oku ne tokangaekina 'a e Feliuliuaki 'o e 'Ea

Potungāue 'oku ne tokangaekina 'a e Pa'anga
Nuku'alofa, Tonga

Vahe'i 'o ha 'Ofisa Tali ui

Fakatatau ki he kupu 41(3) 'o e Lao ki he Sino'i Pa'anga 'a Tonga ki he Feliuliuaki 'o e 'Ea, 'oku ou vahe'i heni 'a HINGOA 'O E 'OFISA ko ha 'ofisa tali ui 'i he Lao.

Kuo pau ke ke ma'u mo ngaue'aki 'a e ngaahi mafai ko 'eni –

(a)

(b)

Kuo pau ke kamata ngāue'aki 'a e vahe'i ko eni 'i he 'aho ni pea kuo pau ke hokohoko atu 'a hono ngaue'aki kakato 'o a'u ki he 'aho 'oku fakamhino pau atu 'i lalo pe kae'oua kuo fakafo'ou pe fakata'e'aonga'i 'a e vahe'i ko eni 'o fakatatau ki he Lao.

Tuku kehe 'oka fakafo'ou, ko hono vahe'i koe ko ha 'ofisa tali ui 'e kamata ia 'i he 'aho pea ngata leva 'i he 'aho [fakahu 'a e 'aho].

Fika 'o e Vahe'i :

Foaki 'i Nuku'alofa 'i he 'aho ni 'o mahina,
20..... ta'u.

.....
Hon. [fakahu 'a e hingoa]
Minisitā 'oku ne tokangaekina 'a e Pa'anga

TEPILE 7

(Kupu 43(3))

FAKATA'E'AONGA'I 'A E VAHE'I 'O HA 'OFISA TALI UI

Potungāue 'oku ne tokangaekina 'a e Feliuliuaki 'o e 'Ea
Nuku'alofa, Tonga

Fakata'e'aonga'i 'a e vahe'i 'o ha 'Ofisa Tali ui

Fakatatau ki he kupu 43 'o e Lao ki he Sino'i Pa'anga 'a Tonga ki he Feliuliuaki 'o e 'Ea, 'oku ou fakata'e'aonga'i heni 'a hono vahe'i 'o HINGOA 'O E 'OFISA ko e 'ofisa tali ui 'i he Lao.

Ko e ngaahi mafai kotoa pē 'o ha 'ofisa tali ui 'i he Lao 'a ia na'e foaki atu kiate koe 'i he Vahe'i fika 'oku fakata'e'aonga'i heni.

'Oku kamata ngāue'aki leva 'a e fakata'e'aonga ko eni.

Fika 'o e Fakata'e'aonga:

Foaki 'i Nuku'alofa 'i he 'aho ni 'o mahina,
20..... ta'u.

.....

Hon. [fakahu 'a e hingoa]

Minisitā 'oku ne tokangaekina 'a e Feliuliuaki 'o e 'Ea

Potungāue 'oku ne tokangaekina 'a e Pa'anga
Nuku'alofa, Tonga

Fakata'e'aonga'i 'a e vahe'i 'o ha 'Ofisa Tali ui

Fakatatau ki he kupu 43 'o e Lao ki he Sino'i Pa'anga 'a Tonga ki he Feliuliuaki 'o e
'Ea, 'oku ou fakata'e'aonga'i heni 'a hono vahe'i 'o HINGOA 'O E 'OFISA ko e
'ofisa tali ui 'i he Lao.

Ko e ngaahi mafai kotoa pē 'o ha 'ofisa tali ui 'i he Lao 'a ia na'e foaki atu kiate koe
'i he Vahe'i fika 'oku fakata'e'aonga'i heni.

'Oku kamata ngāue'aki leva 'a e fakata'e'aonga ko eni.

Fika 'o e Fakata'e'aonga:

Foaki 'i Nuku'alofa 'i he 'aho ni 'o mahina,
20..... ta'u.

.....
Hon. [fakahu 'a e hingoa]
Minisitā 'oku ne tokangaekina 'a e Pa'anga